

Duško DIMITRIJEVIĆ¹

SPORAZUM O PITANJIMA SUKCESIJE SFR JUGOSLAVIJE I MEĐUNARODNO PRAVO

APSTRAKT

U predmetnoj studiji ukazuje se na sadržinu i karakter prihvaćenih rešenja iz Sporazuma o pitanjima sukcesije SFR Jugoslavije u svetlu pravila i principa sadržanih u Konvenciji o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine i nešto ranije usvojenoj Konvenciji o sukcesiji u odnosu na ugovore iz 1978. godine. Studija se ne ograničava strogo na analizu prihvaćenih rešenja u odnosu na pomenuta kodifikovana pravila i principe, već obuhvata i ispitivanja u odnosu na pravila i principe obuhvaćene međunarodnom diplomatskom i ugovornom praksom, te međunarodnom jurisprudencijom, čiju primenu Bečke konvencije u potpunosti ne isključuju. Budući da objašnjenja za postignuta rešenja u Sporazumu nije moguće interpretirati bez jednog sintetičkog pristupa, studija nije ograničena isključivo na analizu sukcesije državne imovine, već se odnosi i na druge oblasti sukcesije država kojima se Sporazum bavi. Navedeni pristup je bio neophodan zbog nepostojanja realne slike o pravnim dometima Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ. Polazeći od činjenice da Sporazum ima direktne reperkusije na prava i interese svih država sukcesorki SFR Jugoslavije, sasvim je sigurno da zaslužuje i posebnu pažnju .

Ključne reči: Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ, pokretna i nepokretna imovina, diplomatsko-konzularna imovina, finansijska aktiva i pasiva, arhive, penzije, privatna imovina, stečena prava.

1. Uvod

U skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti 1022. iz 1995. godine, o sporazumnoj rešavanju otvorenih pitanja sukcesije, Bosna i Herce-

¹ Dr Duško Dimitrijević, direktor Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu. Predmetna studija preuzeta je iz autorove monografije: *Međunarodno pravo sukcesije država, sukcesija državne imovine s posebnim osvrtom na sukcesiju SFR Jugoslavije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2007.

govina, Republika Hrvatska, Republika Makedonija, Republika Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), potpisale su u Beču, 29. juna 2001. godine, Sporazum o pitanjima sukcesije SFR Jugoslavije.² Zaključenjem Sporazuma, okončan je pregovarački proces započet 27. avgusta 1991. godine, pod pokroviteljstvom Mirovne konferencije Evropske zajednice (danas Evropske unije).³ Posle dugih pregovora usvojen je konačan tekst Sporazuma u kome su utvrđeni osnovni principi i obaveze država naslednica pri imovinskopravnoj deobi nasleđa SFR Jugoslavije (SFRJ). U Preambuli Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ, potvrđuje se da su Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Republika Makedonija, Republika Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, ravnopravne države sukcesorke SFRJ. U tom smislu, Sporazumom se uređuju pitanja sukcesije i konačno se prihvataju rešenja za srazmernu raspodelu prava, obaveza, aktive i pasive SFRJ u cilju postizanja realne ekonomske ravnoteže među državama sukcesorima. Činjenica da se Sporazum zajedno sa nekim narednim sporazumima neophodnim za njegovo sprovođenje, ne bavi drugim pitanjima koja se ne odnose na imovinskopravnu sukcesiju, ne može da šteti pravima o obavezama država sukcesorki u odnosu na ta druga pitanja (čl. 7). Izražavajući spremnost da sarađuju na rešavanju otvorenih pitanja sukcesije u skladu sa međunarodnim pravom — države sukcesorke su potvrdile u Preambuli Sporazuma da poštovanje principa pravičnosti, na kome između ostalog počiva i čitava koncepcija o sukcesiji država, podrazumeva primenu opšteg pravila o zajedničkom prelazu državne imovine i dugova. Na osnovu principa reciprociteta, sukcesorke SFRJ prihvatile su obavezu da shodno unutrašnjem zakonodavstvu, preduzmu sve neophodne mere da bi se obezbedila dosledna primena Sporazuma od nadležnih državnih

² Sporazumom o pitanjima sukcesije SFRJ, predviđeno je da isti stupa na snagu 30 dana po deponovanju 5 instrumenta o ratifikaciji (čl. 12). SR Jugoslavija je ratifikovala Sporazum, 1. jula 2002. godine, nakon usvajanja Zakona u oba Veća savezne Skupštine. Hrvatska je poslednja u nizu država sukcesorki SFRJ, koja je ratifikovala Sporazum, 17. marta 2004. godine. Videti: „Sporazum o pitanjima sukcesije SFR Jugoslavije“, *Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori*, br. 6/2002; Duško Dimitrijević, „Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ i nasleđivanje državne imovine“, *Pravni život*, 2003, tom IV, br. 12, str. 345–360.

³ Stručni deo pregovaračkog procesa, države sukcesorke SFRJ vodile su u okviru specijalne Grupe za ekonomska pitanja, Grupe za sukcesiju i Podgrupe za procenu državne aktive i pasive koja su bila radna tela Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju (između avgusta 1992. godine i decembra 1995. godine). Nakon zaključenja Dejtonskog mirovnog sporazuma, 21. novembra 1995. godine, radna Grupa za sukcesiju nastavila je rad, kao deo strukture za civilnu implementaciju mirovnog sporazuma Konferencije za primenu mira (između decembra 1995. godine i juna 2001. godine), dok je Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu preuzeo odgovornost oko sprovođenja pregovaračkog procesa.

organa (sudova, veća i tela), a u tom cilju, i ostvarenje načela slobodnog pristupa tim organima od strane drugih država sukcesorki i njihovih državljana (član 8). Slično rešenjima iz čl. 13. i čl. 26. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine, Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ u čl. 2. propisuje obavezu da svaka država sukcesorka mora da preduzme sve neophodne mere zaštite državne imovine i arhiva od gubitaka, oštećenja ili uništenja, do konačnih rezultata njihove podele. Time se principijelno naglašava potreba međusobne saradnje država u odnosu na onu imovinu i arhive za koje postoji neposredna zainteresovanost drugih država sukcesorki. Za sprovođenje Sporazuma merodavan je princip uzajamnog poverenja (*bona fide*), Povelja Ujedinjenih nacija i međunarodno pravo (član 9). Usvojenim rešenjem, Sporazum prihvata pravilo sadržano u čl. 3. Bečke konvencije iz 1983. godine, čije je dejstvo ograničeno na posledice sukcesije, koje se ostvaruju u skladu sa međunarodnim pravom i opštim načelima međunarodnog prava sadržanim u Povelji Ujedinjenih nacija.⁴

Sporazum odbija arbitražu kao merodavnu instancu za konačno rešavanje problema i pitanja vezanih za tumačenje i primenu Sporazuma.⁵ Usvojena je solucija ustanovljavanja Stalnog mešovitog komiteta visokih predstavnika svih država sukcesora, sa zadatkom da nadgleda primenu Sporazuma (član 4). Prevashodna nadležnost Stalnog mešovitog komiteta je, konsultantska, čime se putem pregovaranja obezbeđuju jasne preporuke vladama država sukcesorki. Za eventualne sporove vezano za tumačenje i primenu Sporazuma, u prvoj instanci rešenje se traži u međusobnim pregovorima. U drugoj instance, ličnost od autoriteta (član. 5. stav 2. tačka a) ili Stalni mešoviti komitet (član. 5. stav 2. tačka b), u hitnom postupku rešava sva sporna pitanja donoseći obavezujuće odluke. Sa druge strane, sporove oko tumačenja terminologije ili oko sprovođenja Sporazuma ili bilo kojeg narednog sporazuma namenjenog za njegovo sprovođenje, rešavaju nezavisni eksperti, nedržavljeni strana u sporu, imenovani od strana u sporu ili od strane predsednika Suda za concilijaciju i arbitražu pri Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). U nadležnosti eksperata je uređenje procedure uz prethodno

⁴ Santiago Torres Bernardez, "Succession d'États", *Droit International, Bilan et Perspectives*, A. Pedone, Paris, 1991, tome I, pp. 417. etc.

⁵ Bečka Konvencija iz 1983. godine, dispozitivno uređuje mogućnost rešavanja sporova u vezi tumačenja i primene Konvencije putem konsultovanja i pregovaranja (čl. 42), izmirenja (čl. 43), sudskog ili arbitražnog postupku (čl. 44) i sporazumevanja (čl. 45). Pomenute odredbe ne diraju u prava ili obaveze strana Konvencije u skladu sa bilo kojom važećom odredbom na snazi, a koja se tiče rešavanja sporova (čl. 46). U Prilogu Konvencije, utvrđena je nadležnost Generalnog sekretara UN kod formiranja komisije za izmirenje, kao i procedure izbora i rada komisije. Odluke komisije zadržavaju karakter preporuka.

konsultovanje sa stranama u sporu, kao i donošenje odluka u hitnom postupku. Procedurom se izuzima praktična primena Sporazuma u odnosu na tumačenja upotrebljenih termina. Poseban izuzetak pravi se za:

- a) Dodatak Sporazuma o podeli sredstava kod Banke za međunarodno poravnanje (BIS);
- b) Članove 1, 3. i 4. Aneksa „B“ (prethodnu delimičnu podelu 5 diplomatsko-konzularnih objekata, podelu po proporcionalno utvrđenom ključu i podelu diplomatsko-konzularne imovine po teritorijalnom principu);
- c) Članove 4. i 5(1) Aneksa „C“ (distribuciju finansijske imovine na neto-bazi, i to: u akcionarskom kapitalu Jugoslovenske banke za međunarodnu ekonomsku saradnju (JUBMES), potraživanja Narodne banke Jugoslavije (NBJ) prema stranim bankama koja su rezultat neusaglašenih međubankarskih klirinških aranžmana shodno dispozitivnoj listi zemalja iz Dodataka, i državne finansijske imovine u inostranstvu — sve prema proporcionalno utvrđenom ključu iz člana 5(2) Aneksa „C“);
- d) Član 6. Aneksa „D“ (o podeli preostale državne arhive po principu pravičnosti i uz poštovanje principa integriteta, te moguće retencije arhiva kao zajedničke baštine država sukcesorki).

Imajući u vidu usvojena rešenja vezana za institucionalne mehanizme rešavanja sporova, Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ potvrđuje pravilo o nepovredivosti stečenih prava, te princip da države sukcesorke ne mogu prejudicirati rešenja u odnosu na sporove po osnovu drugih prihvaćenih međunarodnopravnih obaveza (čl. 5. stav 5). Sporazum izričito zabranjuje stavljanje rezervi (član 10), i propisuje njegovo potvrđivanje ili ratifikaciju (član 11). Po deponovanju poslednjeg ratifikacionog instrumenta, Generalni sekretar UN, u svojstvu depozitara međunarodnih ugovora, obaveštava države sukcesorke o konačnom datumu stupanja na snagu Sporazuma (član 12).

Do pomenutog momenta, Sporazum se može privremeno primenjivati na sledeće slučajeve: Neformalna okupljanja Stalnog mešovitog komiteta za primenu Sporazuma (član 4. st. 3); Ustanovljavanje Mešovitog komiteta za podelu državne nepokretne i pokretne imovine (član 5. Aneksa „A“); Parcijalnu podelu pet diplomatsko-konzularnih objekata i ustanovljavanje Mešovitog komiteta za podelu diplomatsko-konzularne imovine (član 1, 5. i 6. Aneksa „B“); Ustanovljavanje Komiteta nadležnog za prethodnu podelu državne finansijske imovine na neto osnovi u zemlji, strane finansijske imovine u posedu SFRJ i njenih finansijskih institucija i identifikaciju i podelu ostale finansijske aktive i spoljnog duga SFRJ van kruga zvaničnih i komercijalnih poverilaca (član 6. Aneksa „C“); Dodatak

o specijalnom ovlašćenju za stavljanje na uvid podataka (*Disclosure Authorisation*), centralnim banakama i/ili odgovarajućim ministarstvima vezanim za podatke o finansijskoj ili drugoj imovini SFRJ kod centralnih banaka trećih država i/ili drugih finansijskih institucija.

Postupak registracije Sporazuma sprovodi se shodno članu 102. Povelje Ujedinjenih nacija, koji omogućava svakoj strani ugovornici da se na Sporazum poziva pred kompetentnim organima svetske organizacije (član 13. st. 2).

Budući da Sporazum potvrđuje sukcesiju imovinskih prava i obaveza SFR Jugoslavije shodno njihovoj materijalnopravnoj prirodi, predmet Sporazuma je izdjeljen po posebnim Aneksima (Prilozima od „A“ do „G“) u kojima su bliže razrađena pravna rešenja za sledeće imovinske kategorije: Pokretnu i nepokretnu imovinu; Diplomatsko-konzularnu imovinu; Finansijsku aktivu i pasivu (osim diplomatsko-konzularnih nepokretnosti u inostranstvu navedenih u Dodatku Sporazuma); Arhive; Penzije; Ostala prava, interese i odgovornosti; Privatnu imovinu i stečena prava. Odredbe sadržane u Sporazumu, u velikoj meri se poklapaju sa pravilima iz Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine. Značaj postignutih rešenja potvrđuje i Vankuverska rezolucija Instituta za međunarodno pravo, od 26. avgusta 2001. godine.⁶ Iako je time odato priznanje državama sukcesorkama SFRJ na doslednosti u rešavanju pitanja sukcesije, istovremeno je ukazano na potrebu redefinisavanja i usklađivanja postojećih pravnih pravila sa stvarnim potrebama međunarodne zajednice.⁷ O stepenu saglasnosti postignutih rešenja u jugoslovenskom slučaju sa opštim međunarodnim pravom biće reči u narednom delu studije.

2. Sukcesija državne imovine i dugova

Analiza pravila i principa o sukcesiji državne imovine i dugova zahteva prethodno poznavanje rešenja Bečke konvencije iz 1983. godine. Po opštem pravilu sukcesija država označava: „Zamenu jedne države drugom državom u pogledu odgovornosti za međunarodne odnose jedne teritorije“. Za prelaz državne imovine i dugova odredba znači s jedne strane, „gašenje prava i obaveza države prethodnice“, a sa druge strane „rađanje prava i obaveza države sukcesora“ (član 9. i član 34). Simultani prestanak i nastanak prava i obaveza za države determinisan je vrstom i

⁶ „La succession d'Etats en matière de biens et de dettes“, *Annuaire de l'Institut de Droit international*, Session de Vancouver, A. Pedone, Paris, 2000–2001, vol. 69, pp. 712–741.

⁷ Brigitte Stern, „General Concluding Remarks“ in: *Dissolution, Continuation and Succession in Eastern Europe*, Kluwer Law International, The Hague, 1998, pp. 197–208.

obimom prava i obaveza, koje na dan sukcesije prelaze na državu sukcesorku. Za imovinsko-pravnu sukcesiju SFRJ, od izvanrednog značaja bilo je prethodno utvrđivanje datuma sukcesije. U Bečkoj konvenciji iz 1983. godine, predviđene su paralelne odredbe datuma sukcesije državne imovine, arhiva i dugova. U tom smislu, ukoliko se odnosne države drugačije ne dogovore ili ne odluči odgovarajući međunarodni organ, za datum prelaza državne imovine (čl. 10), državne arhive (čl. 22), i državnih dugova (čl. 35), uzima se datum sukcesije država. Navedenu definiciju o datumu sukcesije potvrđuje i opšta odredba iz člana 2. st. 1. tačka d. Bečke konvencije, koja definiše datum sukcesije, kao dan kada je država sukcesor zamenila državu prethodnicu u odgovornosti za međunarodne odnose teritorije na koju se odnosi sukcesija država. Budući da je odredba dispozitivnog karaktera i da se može primeniti na slučajeve raspada država, Arbitražna komisija je u mišljenju broj 11. konstatovala da datum sukcesije u jugoslovenskom slučaju podrazumeva datume, kada je svaka država sukcesorka zamenila državu prethodnicu i kada je stekla kvalitet državnosti.⁸ Prethodno smo kod opisivanja hronologije jugoslovenskog slučaja naveli da je za Sloveniju i Hrvatsku datum sukcesije nastupio 8. oktobra 1991. godine, za Makedoniju 17. novembra 1991. godine, za Bosnu i Hercegovinu 6. marta 1992. godine i za SR Jugoslaviju 27. aprila 1992. godine. Arbitražna komisija je ostavljajući probleme nastanka i prestanka država u okvirima ispitivanja faktičkog stanja, a dajući državama sukcesorkama za pravo da nesmetano odaberu i druge datume sukcesije, načelno ostala na liniji rešenja na kojima počiva primena pravila iz Bečkih konvencija o sukcesiji država. Sporazum o sukcesiji SFRJ usvaja rešenje o datumu sukcesije, kao datumu proklamacije nezavisnosti država sukcesorki. Svojina i prava u vezi sa pokretnom i nepokretnom imovinom SFRJ upravo na datum sukcesije prelaze na države sukcesorke.⁹ Vankuverska rezolucija Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine, čiji principi mogu služiti kao korektivno sredstvo u tumačenju i primeni pravila i principa usvojenih u jugoslovenskom slučaju, u članu 15. potvrđuje pravilo o datumu prelaza kao datumu sukcesije država. Rezolucija doduše, prelaz imovine na datum sukcesije uslovljava odsustvom drugačijeg sporazuma ili odsustvom odluke odgovarajućeg organa za svu ili deo imovine, uzimajući u obzir stvarno vršenje prava i obaveza od države koja zahteva da bude priznata za državu naslednicu.

⁸ *Revue Générale de Droit International Public*, 1994, n° 4, pp. 1102. etc..

⁹ Član 7. Aneksa A glasi: „Kada se u skladu sa ovim Aneksom, imovina prenosi na jednu od država sukcesora, vlasništvo i pravo u odnosu na takvu imovinu važiće od dana kada je ova proglasila svoju nezavisnost, a pravni osnov i ostala prava u odnosu na tu imovinu svake druge države sukcesora, smatraće se od tog datuma ništavnim“.

Pravni prelaz različitih kategorija državne imovine u praksi može biti sasvim različit, što donekle potvrđuje i Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ. Kao polazni kriterijum za utvrđivanje pravila i principa merodavnih za sukcesiju državne imovine uzima se fizički kriterijum, to jest materijalna priroda državne imovine, koja upućuje na vezanost imovine za državnu teritoriju. Utvrđivanje mobilnosti državne imovine povlači primenu različitih pravila o imovinsko-pravnom prelazu.

Aneks „A“ Sporazuma potvrđuje izneto stanovište. Naime, Aneksom „A“, posebno se regulišu pitanja vezana za sukcesiju nepokretne i pokretne državne imovine u zemlji. Za razliku od člana 8. Bečke konvencije o sukcesiji državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine, pripadnost državnoj imovini u članu 6. Sporazuma, ne vrši se neposredno, upućivanjem na unutrašnje pravo države prethodnice, već se ostavlja da svaka država sukcesorka odluči, da li takva imovina predstavlja državnu imovinu SFRJ u skladu sa međunarodnim pravom.¹⁰ *Ad finitum*, navedno pravilo navodi na primenu unutrašnjeg prava države prethodnice.¹¹ U Aneksu „A“ Sporazuma (član 2. st. 1), shodno čl. 18. st. 1. tačka a. Bečke Konvencije o sukcesiji država iz 1983. godine, za nepokretnosti se, kao opšti princip podele usvaja teritorijalni kriterijum. Kod sukcesije pokretne imovine, mobilnost dobara ukazuje na faktičku ograničenost primene teritorijalnog kriterijuma (član 3. st. 1). Ujednačavanje rešenja za pokretnu i nepokretnu imovinu Sporazum postiže primenom principa pravičnosti za pokretnu imovinu, čija je funkcionalna opredeljenost usko vezana za opstanak državne vlasti za

¹⁰ U opservacijama na pomenuto pitanje determinacije i individualizacije državne imovine, specijalni izvestilac Komisije za međunarodno pravo izjasnio se u prilog unutrašnjeg prava države prethodnice i pored mnogih istorijskih primera gde je ovo pravo bilo odbačeno, bilo od strane države sukcesora, bilo od strane međunarodnih tribunala. Kao razlog navodila se činjenica, da određena državna dobra mogu pripadati dvema ili više država prema njihovom unutrašnjem pravu, ili pak, da određena dobra mogu pripadati na osnovu međunarodnog prava državi prethodnici gde se kao primer navodi mogućnost uspostavljanja isključive ekonomske zone po „Novom pravu mora“, ili jednog opšteg dobra ili baštine čovečanstva. Po profesoru Bedjaoui, potpuno je jasno da je međunarodno pravo u odnosu na državnu imovinu integrisano u unutrašnje pravne poretke. U pogledu međunarodnog privatnog prava, istaknuto je da određena dobra države prethodnice mogu biti posmatrana u funkciji privatnopravnih pravila, ali da je sasvim jasno da te norme o kvalifikaciji ili upućivanju (*qualification ou renvoi*), sačinjavaju integralni deo unutrašnjeg prava države prethodnice. Nemoguće je da država prethodnica poseduje imovinska prava na osnovu zakonodavstva druge države i to, na osnovu primene pravila međunarodnog privatnog prava, bez da je to praćeno prenošenjem prava u unutrašnji pravni poredak. Tumačenjem *lato sensu*, zakonodavstvo države prethodnice preuzima sva dobra unoseći ih u sopstveni državni *patrimonium*.

¹¹ Rudolf Streinz, “Succession of States in Assets and Liability—A New Regime? The Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts”, *German Yearbook of International Law*, 1983, vol. 26, p. 198–237.

koju je potrebno osigurati ekskluzivni pravni naslov. Pozitivno međunarodno pravo pravi u izuzetak za stvarnu državnu imovinu od velikog značaja za kulturnu baštinu države sukcesorka, koja izvorno potiče sa njene teritorije. Za pomenutu kategoriju predviđena je obavezna identifikacija u roku od 2 godine od stupanja Sporazuma na snagu. Kao primeri navode se, kulturna dela, rukopisi, knjige, naučne kolekcije i arhive, ali i drugi objekti od kulturne, istorijske ili arheološke važnosti. Izuzeci od primene teritorijalnog principa za nepokretna i pokretna državna dobra (član 2. st. 1. i član 3. st. 1), prave se i kod vojnih pokretnih dobara materijalne prirode. Prema Sporazumu, vojna pokretna dobra materijalne prirode razgraničavaju se zaključenjem specijalnih aranžmana (član 4. st. 1).¹² Za vojne pokretnosti i nepokretnosti koje su imale civilnu svrhu, teritorijalni princip ostaje merodavan.

S obzirom na pravila o odgovornosti država, pažljivu međunarodnopravnu analizu iziskuju svi državni akti izmene pravnog režima državne imovine preduzeti od države prethodnice neposredno uoči nastupanja sukcesije, u tzv. sumnjivom periodu. U jugoslovenskom slučaju bilo bi neophodno utvrditi, koja su državna dobra faktički izmeštena van područja država sukcesorki, uoči i nakon sticanja nezavisnosti, kao rezultat ratnih dejstava? Identifikacija je bitna radi izvršenja člana 3. stav 3. Aneksa „A“. Obaveza iz predmetne odredbe reguliše pitanje restitucije ili plaćanja adekvatne kompenzacije za pokretnu materijalnu imovinu države sukcesorka iznete bez njenog odobrenja od druge države sukcesorka. Izuzetak se pravi samo u odnosu na vojnu imovinu. Odredbom se razlučuje materija sukcesije od materije državne odgovornosti za ratnu štetu, a takvo stanovište je prihvatila i Badenterova Arbitražna komisija, u mišljenju br. 13.¹³

¹² Sukcesija stvarne pokretne imovine JNA (naoružanja i opreme), s obzirom na njenu lokaciju, treba da sledi kontributivni metod razgraničenja uz ekonomsku procenu amortizacije. Na taj način, moguće je doći do pravičnih rezultata podele. Razgraničenje vojne imovine između država sukcesorki SFRJ ne bi smelo da odražava pravila o ratnom plenu zasnovanom na događajima iz bliže prošlosti. Korekcije u imovinskoj distribuciji mogu se izvršiti na osnovu principa restitucije — ustupanjem naoružanja ili isplatom novčane kompenzacije. U međunarodnoj praksi, takva rešenja nisu nepoznata. Primera radi, Protokolom uz mirovni ugovor, od 12. marta 1940. godine, Finska i SSSR dogovorile su recipročno ustupanje vojnih instalacija. Videti: *American Journal of International Law*, 1940, vol. 34, pp. 127–131.

¹³ Podela imovine i dugova odvojeno je pravno pitanje od naknade ratne štete. Naknada ratne štete nema direktnog uticaja na pravo sukcesije, izuzev drugačijeg sporazuma država sukcesora, odnosno donošenja obavezujućih odluka međunarodnih organa. Zbog istaknutih pretenzija nekih strana u pregovorima o pitanjima sukcesije SFRJ da se u problem sukcesije uključi i pitanje ratnih reparacija, Arbitražna komisija je u mišljenju br. 13. bila dosledna da nema ovlašćenja da presuđuje o odgovornosti strana s obzirom na pravila međunarodnog prava. Za pitanja vezana za naknadu ratne štete

Aneks „B“ Sporazuma reguliše sukcesiju državne imovine i inostranstvu. U Aneksu „B“ usvojeno je pravilo o proporcionalnoj podeli državne imovine, shodno članu 18. stav 1. tačka b., Bečke Konvencije iz 1983. godine. Podela diplomatske i konzularne imovine SFRJ koja je prethodila zaključenju Sporazuma potvrđena je članom 1. Aneksa „B“, na osnovu parametara o pojedinačnoj podeli diplomatsko-konzularnih nepokretnosti, i to: zgrade ambasada u Londonu (Bosni i Hercegovini), Parizu (Hrvatskoj) i Vašingtonu (Sloveniji), zgrade generalnog konzulata u Parizu (Makedoniji) i rezidencijalne palate u Parizu (SRJ). Predviđeni rok za izvršenja prethodne podele iznosio je 6 šest meseci od potpisivanja Sporazuma. Generalna raspodela konzularno-diplomatske imovine utvrđena je u sledećoj srazmeri: BiH—15%; Hrvatskoj—23,5%; Makedoniji—8%; Sloveniji—14% i, SRJ—39,5%. Ključ podele obuhvatio je taksativno navedene objekte razgraničenja po sledećim svetskim regionima: Zemlje OECD—67; Ostatak Evrope—6; Latinska Amerika—12; Azija—8; Severna Afrika—6 i, Južna Afrika—23 objekta. Pri promenutoj raspodeli, Bosna i Hercegovina i Makedonija dobile su veće učešće u odnosu na ostale države sukcesorke, za 2 do 3 procenta. Usvojeno rešenje proisteklo je iz pregovaračkog procesa, kojim se izašlo u susret ovim državama. Konačno, time je odbačeno rešenje predloženo od strane Međunarodnog monetarnog fonda (član 2. st. 2). U principu, imovinsko razgraničenje valjalo bi da se obavi u naturi, a ukoliko ovaj način nije moguć, isplatom novčane protivvrednosti (član 2. st. 1). Primarna podela trebala bi da se odvija na osnovu sporazuma između zainteresovanih strana zasnovanih proceni imovinskog stanja SFRJ na dan 31.12.1990. godine, revizorske kuće *KPMG Beat Marwick*, sačinjene uz pomoć Evropske zajednice, 31.12.1992. godine.¹⁴ Ukoliko zaključenje

važe pravila o državnoj odgovornosti. Pravo na naknadu ratne štete po Komisiji, nema direktnog uticaja na pravo sukcesije. Podela imovine i dugova je odvojeno pravno pitanje izuzev drugačijeg sporazuma država, odnosno donošenja obavezujuće odluke nadležnog međunarodnog organa. Ipak, Arbitražna komisija tu zadržava rezervu i ne isključuje mogućnost kompenzacije kod podele aktive i pasive s jedne, i naknade štete s druge strane. Videti: *Revue Générale de Droit International Public*, op.cit., pp. 1109–1110; *International Law Reports*, n° 96, p. 728. O problemu nasleđivanja odgovornosti za protivpravne akte videti: Duško Dimtrijević, „Sukcesija država u odnosu na deliktanu odgovornost“, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, 2001, vol. LVII, br. 2–3, str. 187–214; Patrick Dumberry, „The Controversial Issue of State Succession to International Responsibility Revisited in Light of Recent State Practice“, *German Yearbook of International Law*, 2006, vol. 49, pp. 413–447; „New States Responsibility for International Wrongful Acts by an Insurrectional Movement“, *European Journal of International Law*, 2006, vol. 17, n° 3, pp. 605–621.

¹⁴ Procenjena vrednost prethodno podeljene imovine iznosi 50,2 miliona američkih dolara, i to: zgrade ambasada u Londonu 10,9, Parizu, 14,1, ambasade u Vašingtonu, 7,3, zgrade generalnog konzulata u Parizu, 7,3, i rezidencijalne palate u Parizu, 11,4 miliona

sporazuma izostane, supsidijarno je predviđena mogućnost da državi sukcesorki pripadne imovina, koju sama izabere. Ograničenje se pravi, kada dve ili više država izaberu istu imovinu. U takvim slučajevima države sukcesorke SFRJ imaju obavezu da se konsultuju do postizanja konačnog rešenja podela (član 4. st. 2). Pokretna diplomatsko-konzularna imovina, kao deo državne imovine u inostranstvu, prelazi po članu 4. st. 4. na državu sukcesorku *ipso iure*, sa ulaskom država u njihov posed. Izuzetak su kulturna dobra od značaja za određenu državu sukcesorku (član 4. st. 5).¹⁵ Za sprovođenje i primenu Aneksa „B“, propisano je osnivanje Mešovitog komiteta sastavljenog od po jednog predstavnika svake države sukcesorke. Učešćem u Mešovitom komitetu, strane ugovornice postigle su dogovor da reše sva otvorena pitanja oko verifikacije i dopune liste objekata navedenih u Dodatku Aneksa „B“, te da omoguće slobodan pristup informacijama vezanim za pravni status imovine, njeno fizičko i finansijsko stanje.¹⁶ Pri tome, svaka država sukcesorka u čijem se priteženju nalazi predmetna imovina, ima dužnost da istu zaštititi od eventualne štete i oštećenja, te da u slučaju nastupanja štetnog događaja, plati i odgovarajuću nadoknadu (član 7).

Aneks „C“ Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ odnosi se na sukcesiju finansijske imovine i dugova. S obzirom na ranije pomenutu

dolara. Konačna procena imovine SFRJ u inostranstvu dostavljena je pregovaračkim stranama u decembru, 2000. godine. Imovina obuhvata 123 objekta, procenjene vrednosti do 266,40 miliona američkih dolara. Imovina *inter alia*, obuhvata 50 ambasada, 10 konzulata, 34 rezidencije, 5 zemljišta, 8 kuća, 8 stanova, 2 garaže, 1 zgradu vojne misije i 2 zgrade stalne misije UN. Deo imovine nalazi se u zakupu. U sukcesionu masu nije ušla rezidencija u Tunisu. Bez saglasnosti SCG prešle su u posed lokalnih vlasti ambasada i rezidencija u Novom Zelandu, rezidencije u Kongu i Kampučiji, generalni konzult u Celovcu, dok je rezidenciju u Beču uzurpirala Hrvatska, a stan u Rimu, Slovenija. Videti: *Izveštaj agencije Beta*, 05.03. 2002.

¹⁵ Shodno Sporazumu osnovana je ekspertska grupa sa ciljem da utvrdi listu predmeta kulturne i umetničke vrednosti, kao i kriterijume njihove raspodele. Raspoloživi fond pokretne kulturne baštine u diplomatsko-konzularnoj službi bivše SFRJ uključuje 1810 umetničkih dela sa procenjenom tržišnom vrednošću od 100 do 50.000 američkih dolara. Do sada je, prema raspoloživim podacima, podeljeno 125 umetničkih dela iz nepokretnosti koje su ustupljene državama prilikom prethodne podela imovine u inostranstvu.

¹⁶ Težište rada Mešovitog komiteta bilo je koncentrisano na sprovođenje Sporazuma u delu koji se odnosi na podelu imovine u regionu OECD. Naša delegacija u pregovorima polazila je od stavova utvrđenih u „Platformi Ministarstva spoljnih poslova“ da se u nastupu treba pridržavati Sporazuma *stricto sensu*, potom, da se sukcesija treba sprovesti sveobuhvatno po regionima (pri čemu se ne isključuje mogućnost kompenzacionih aranžmana sa objektima iz drugih regiona, kako bi se zadovoljile dogovorene kvote iz Sporazuma), da se za objekte za koje se utvrdi da imaju sporni imovinski status blagovremeno obaveste ostale sukcesorke, i konačno, da se nepokretnosti za koje države sukcesorke nisu zainteresovane ili za koje ima više zainteresovanih, prodaju, a da se dobijena sredstva podela prema utvrđenim procentima.

razliku između federalne imovine i društvene svojine u pravnom sistemu SFRJ, gde se za društvenu svojinu predviđala mogućnost sukcesije, ako je društvena svojina služila vršenju javnih ovlašćenja (državna javna imovina), Arbitražna komisija je u mišljenu br. 14, napravila distinkciju između finansijske imovine, kao imovine koja pripada tzv. ostaloj državnoj imovini i državne imovine uzete *stricto sensu*. U članu 1. Aneksa „C“ propisuje se sadržina finansijske aktive. Finansijsku aktivu tako čine, gotov novac, monetarno zlato i drugi dragoceni metali, novčani depoziti i hartije od vrednosti. Razgraničenje se pravi u odnosu na sredstva na računima Savezne vlade, ministarstava, organa i organizacija SFRJ, Narodne banke Jugoslavije, potom deviznih sredstava u rezervnim fondovima Jugoslavije, klirinških potraživanja Narodne banke Jugoslavije prema stranim bankama, novčanih kvota, specijalnih prava vučenja, finansijske aktive u međunarodnim finansijskim organizacijama, ali i imovine i potraživanja koja nisu obuhvaćena ovim članom. Na opisani način utvrđuje se sadržina finansijske aktive, ali i titular prava. Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ time prihvata pravilo o određivanju državne imovine prema unutrašnjem pravu države prethodnice. Finansijska aktiva deli se između država sukcesorki, po kriterijumu pripadnosti. Aktiva obuhvata finansijsku imovinu bivše federacije — savezne Vlade, saveznih ministarstava, organa i organizacija SFRJ, Narodne banke Jugoslavije i drugih saveznih institucija.

U odnosu na nasleđivanje državnih dugova prihvaćeni su različiti kriterijumi s obzirom na njihovu pravnu klasifikaciju i tip teritorijalnih promena. Kao finansijski tereti na državnoj imovini, državni dugovi mogu biti razvrstani na različite načine i primenom različitih kriterijuma.¹⁷ Pravno određenje državnih dugova u članu 33. Bečke konvencije iz 1983. godine, obuhvata: „Svaku finansijsku obavezu države prethodnice u pogledu druge države, međunarodne organizacije ili svakog drugog subjekta međunarodnog prava nastalu u skladu sa međunarodnim pravom“. Pod uticajem prakse, rezolucija Instituta za međunarodno pravo iz Vankuvera otišla je još dalje, korigujući u izvesnoj meri običajna pravila o međunarodnopravnom tretmanu sukcesije državnih dugova. Pod državnim dugom Vankuverska rezolucija obuhvata svaku finansijsku

¹⁷ Praksa poznaje podelu dugova na javne i privatne, spoljne i unutrašnje, nacionalne, lokalne i lokalizovane, političke i komercijalne, finansijske i administrativne, osigurane i neosigurane, garantovane i negarantovane, ugovorne i deliktne, opšte i specijalne, onerozne i režimske. Videti: Alexandre N. Sack, *Les effets des transformations des Etats sur leurs dettes publiques et autres obligations financiers*, Société du Recueil Sirey, Paris, 1927, pp. 59–74; Gaston Jeze, “Les défaillances d’Etat”, *Recueil des Cours de l’Académie de Droit International de La Haye*, 1935, vol. 53, p. 383; Hans–Ernst Folz, “State Debts”, in : *Encyclopedia of Public International Law*, R. Bernhardt, Amsterdam, 2000, vol. IV, p. 608.

obavezu države prethodnice nastalu u skladu sa međunarodnim pravom, prema drugoj državi, međunarodnoj organizaciji ili drugom subjektu međunarodnog prava, kao i prema bilo kom fizičkom ili pravnom licu unutar domaćeg prava (član 22). Sukcesija država nema efekta na privatna prava, ali države sukcesorke imaju obavezu da prihvate postojanje prava poverilaca prema državi ustanovljena u pravnom poretku države prethodnice (član 24).

Ako se analiziraju odredbe Aneksa „C“, videće se da Aneks zadržava podelu na unutrašnji i spoljni dug, koji implicite figurira i u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine.¹⁸ Član 2. definiše jugoslovenski dug kao: „Sve finansijske obaveze države prethodnice, uključujući državni dug prema državama, međunarodnim finansijskim organizacijama, komercijalnim kreditorima i stranim bankama“. U poslednjem slučaju u jugoslovenski dug ulaze i dugovi Narodne banke Jugoslavije prema drugim državama nastali po osnovu neizmirenih klirinških aranžmana.¹⁹ U odnosu na dužničku stranu, spoljni dug je utvrđen na osnovu člana 2. stav 1. tačka c, kao dug SFRJ, Narodne banke Jugoslavije ili drugih saveznih organa prema međunarodnim finansijskim organizacijama. Jugoslovenski spoljni dug strukturalno čine i garancije SFRJ, kao i druga finansijska potraživanja. Unutrašnji dug obuhvata finansijske obaveze po garancijama SFRJ i Narodne banke u odnosu na deviznu štednju u komercijalnim bankama i štedne uloge kod Poštanske štedionice (član 2. stav 3. tačka a. i tačka b).²⁰ Iako su privatni dugovi ostali van domašaja Bečke konvencije iz 1983. godine, u Sporazumu o pitanjima sukcesije SFRJ državni dugovi obuhvataju obaveze prema javnim i privatnim licima (komercijalnim kreditorima, stranim bankama i fizičkim licima po osnovu devizne štednje i štednih uloga). Usvojeno rešenje predstavlja progresivni razvoj u materiji sukcesije. Princip sadržan u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine, kojim se ne prejudiciraju pitanja u vezi sa pravima i obavezama fizičkih i pravnih lica u slučaju sukcesije država, prisutan je i u Aneksu „C“ u odnosu na obaveze preuzete po Sporazumu o konačnom uređenju odnosa između

¹⁸ Hugo J. Hahn, „Foreign Debts“, *Encyclopedia of Public International Law*, R. Bernhardt, Amsterdam, 1995, vol. II, p. 428.

¹⁹ Dodatak 2. uz Aneks „C“ navodi zemlje sa kojima su ovakvi aranžmani pravljani: Albaniju, Kambodžu, Mongoliju, Egipat, Gvineju, ČSSR, DR Nemačku, SSSR, Brazil, Alžir, Indiju, Bugarsku, Ganu i Meksiko.

²⁰ SR Jugoslavija pretvorila je staru deviznu štednju fizičkih lica u javni dug emisijom obveznica sa rokom dospeća do 2016. godine. U odnosu na odredbe Sporazuma o sukcesiji, državljani bivših republika SFRJ koje nisu u sastavu SRJ, a koji imaju potraživanja prema bankama sa teritorije Jugoslavije ostvarivaće svoja prava prema sporazumu koji bude zaključen između njihove države i SR Jugoslavije. Videti : „Zakon o regulisanju javnog duga SRJ po osnovu devizne štednje građana“, *Službeni list SRJ*, br. 36/2002.

SFRJ i Italije, od 18. februara 1983. godine.²¹ Kategorizacija državnih dugova iz Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ prisutna je formalno i u Vankuverskoj rezoluciji, čime su usvojena rešenja dobila priznanje u savremenom međunarodnom pravu, *de lege ferenda*.²² U međunarodnom pravu sukcesije prelaz finansijskih prava i obaveza ulazi u krug pitanja za koja postoji fluktuirajuća praksa. Razgraničenje finansijske aktive i pasive SFRJ zahteva otuda uporednu analizu postignutih rešenja sa rešenjima predviđenim u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine. Odredba člana 18. Bečke konvencije propisuje da, kada se država raspadne i prestane da postoji i kada delovi teritorije države prethodnice obrazuju dve ili više država sukcesora, a ukoliko države sukcesori ne odluče drugačije, državna nepokretna imovina prelazi na državu sukcesorku na čijoj se teritoriji nalazi (*locus in quo*). Za nepokretnu imovinu van državne teritorije predviđa se da prelazi u pravičnoj srazmeri. U odnosu na pokretnu imovinu vezanu za aktivnost države prethodnice u pogledu teritorije na koju se sukcesija država odnosi, takođe se predviđa teritorijalni princip prelaza, dok se za imovinu izvan pomenute kategorije predviđa prelaz u pravičnoj srazmeri. Paralelna odredba dispozitivne prirode sadržana je u članu 41. u vezi prelaza državnog duga države prethodnice. Raspadom država, državni dug prelazi na države sukcesorke u pravednim srazmerama, naročito vodeći računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze u vezi sa tim dugom. Očigledno je odavde da Bečka konvencija u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove upućuje na prethodnu primenu teritorijalnog principa, a potom i na pravilo o prelazu u pravičnoj srazmeri, koje je u odnosu na prelaz državnih dugova jedino merodavno pravilo.

Mišljenje br. 9. Arbitražne komisije prati običajna pravila i preporučuje državama sukcesorkama SFRJ da radi postizanja sporazumnog rešenja sukcesije, primene osnovne principe i pravila međunarodnog prava iz Bečkih konvencija o sukcesiji. Arbitražna komisija je iznela uverenje da postignuta rešenja moraju voditi pravičnom rezultatu koji ne sme izaći iz okvira fundamentalnih ljudskih prava, kao i prava naroda i manjina. Prema mišljenjima br. 12, 13. i 14. Arbitražne komisije, proizilazi da princip pravične podele ima odlučujuću ulogu u podeli državne imovine i dugova, ali ne pojedinačno, već globalno, u odnosu na konačan sporazum o podeli

²¹ Kako su aranžmani predmet posebnog usaglašavanja između zainteresovanih država, navedeni ugovori moraju održati kontinuitet duga i ne smeju stvarati obaveze i prava za treću državu bez njenog pristanka. To je opšte pravilo kodifikovano odredbom člana 34. Bečke konvencije o ugovornom pravu iz 1969. godine. Videti: "Vienna Convention on the Law of Treaties", *United Nations Treaty Series*, vol. 1155, p. 331; „Zakon o ratifikaciji Bečke konvencije o ugovornom pravu“, *Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori*, br. 30/1972.

²² Duško Dimitrijević, „Sukcesija državnih dugova SFR Jugoslavije“, *Pravni život*, 2004, tom IV, br. 12, str. 393–421.

aktive i pasive SFR Jugoslavije. Iako se na osnovu principa pravičnosti obezbeđuje uspostavljanje ravnoteže između strana učesnica u procesu sukcesije država, Bečka konvencija i mišljenja Arbitražne komisije ne daju odgovor na pitanje, koji kriterijumi su neophodni radi postizanja pravične podele?²³

To čini Vankuverska rezolucija Instituta za međunarodno pravo, koja za utvrđivanje pravične podele obavezuje države sukcesorke da uzmu u obzir nekoliko faktora. Prvi je, veza između imovine i dugova u odnosu na aktivnosti države prethodnice na teritoriji pogođenoj sukcesijom država. Drugi je, veza između imovine, prava i interesa s jedne, i dugova s druge strane. Treći faktor označava udeo u bruto nacionalnom proizvodu države u vreme sukcesije ili u vreme donošenja odluke međunarodnog tela, odnosno postizanja sporazuma o podeli. Na kraju, kao značajan faktor uzima se i formulacija usvojena od Međunarodnog monetarnog fonda o podelama kvota ili, ako ni to nije zadovoljavajuće, podela prema sporazumnom ključu koji može predstavljati srazmeru u izvoznim prihodima, u finansiranju i u koristi ostvarenoj eksploatacijom određenih projekata. Navedenim pristupom Vankuverska rezolucija potvrđuje da podela državne imovine i dugova mora biti u pravičnoj srazmeri, što znači, da tamo gde do takvog ishoda ne dođe, države sukcesorke imaju obavezu da problem reše isplatom pravične kompenzacije (član 8). Uostalom, to je i opšte međunarodno pravilo nametnuto korelacijom između srazmerne podele imovine i dugova, ali i zabrane neosnovanog obogaćenja u slučaju sukcesije država (član 9).

S obzirom na izloženo, postavlja se pitanje, koliko su prihvaćena pravila i principi u Sporazumu o pitanjima sukcesije SFRJ u skladu sa običajnim pravilima međunarodnog prava kodifikovanim u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine, sa mišljenjima Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji i rezolucijom Instituta za međunarodno pravo iz Vanuvera? Čini se, da je u jugoslovenskom slučaju praksa međunarodnih finansijskih organizacija, pre svih, Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke odigrala odlučujuću ulogu u kreiranju parametara neophodnih za postizanje pravične podele finansijske imovine i dugova SFRJ, kao osnove na kojoj počiva običajno međunarodno pravo. Analizom člana 3. stav 1. Aneksa „C“ može se konstatovati da je veći deo finansijske aktive i pasive SFRJ praktično raspoređen na osnovu sporazuma zaključenih između pojedinih država sukcesorki ili na osnovu sporazuma između država pojedinačno i odgovarajućih međunarodnih institucija (Međunarodnog monetarnog fonda, Svetske banke i njenih afilijacija, Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj, Afričke banke za razvoj, Inter-Američke banke za razvoj, Evropske

²³ Wladyslaw Czaplinsky, "Equity and Equitable Principles in the Law of State Succession", in: *Succession of States*, Mojmir Mrak (ed.), Martinus Nijhoff, Hague, 1999, pp. 61. etc.

investicione banke, Banke za međunarodno poravnanje u Bazelu i Pariskog i Londonskog kluba poverilaca i dr.). Zbog kompleksnosti usvojenih rešenja, pomenuti deo Aneksa „C“ zaslužuje bliža objašnjenja.

Međunarodni monetarni fond doneo je odluku o podeli finansijske aktive i pasive SFRJ, 14. decembra 1992. godine. Autonomno identifikujući kriterijume podele, MMF je utvrdio sledeće proporcije: SRJ—36,52%, Hrvatska—28,49%, Slovenija—16,39%, BiH—13,20%, i Makedonija—5,40%.²⁴ Srazmerna podela državne finansijske imovine i duga procenjenog na 683 miliona dolara izvršena je na osnovu veličine udela u federalnom budžetu, u društvenom proizvodu, u izvoznim prihodima, udela u teritoriji i u ukupnom broju stanovnika države prethodnice. Usvojena formulacija predstavlja pravni presedan, koji je ujedno bio merilo i korektiv za podelu jugoslovenske aktive i pasive u drugim finansijskim ustanovama.²⁵ Razgraničenje finansijske aktive u Sporazumu usvaja upravo ključ zasnovan na multi-kriterijumu predloženom od strane Međunarodnog monetarnog fonda.²⁶ Član 5. stav 2. Aneksa „C“, reguliše podelu finansijske aktive u sledećoj proporciji: BiH—15,5%; Hrvatska—23%, Makedonija—7,50%; Slovenija—16,00% i SRJ—38%.²⁷ Shodno utvrđenoj srazmeri, deli se i aktiva na neto bazi u iznosu od 27% udela u kapitalu Jugoslovenske banke za međunarodnu ekonomsku saradnju (JUBMES), pre njene transformacije u komercijalnu banku, a potom i nerealizovana klirinška potraživanja prema stranim bankama.²⁸ Strana

²⁴ Božo Novoselac, „SR Jugoslavija i Međunarodni monetarni fond“, *Jugoslovenski pregled*, br. 2, 1993, str. 87.

²⁵ Mojmir Mrak, „Succession of the Former Yugoslavia's External Debt: The Case of Slovenia“, *Development and International Cooperation*, 1996, n°12, p. 167.

²⁶ „State Succession to the Immovable Assets of Former Yugoslavia“, *Report of the Public International Law and Policy Group on Behalf of ICG as Affiliation of the Carnegie Endowment for International Peace*, February 20, 1997.

²⁷ Ana Stanić, „Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia“, *European Journal of International Law*, vol. 12, n°4, 2001, p. 773.

²⁸ Shodno ključu MMF-a dele se i klirinška potraživanja prema bivšem SSSR-u u iznosu od 1,291.951.833,77 klirinških dolara. Videti: „Ukaz o proglašenju Zakona o ratifikaciji Memoranduma između Vlade Ruske Federacije i Vlade Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Makedonije, Vlade Republike Srbije i Crne Gore, Vlade Republike Slovenije, Vlade Republike Hrvatske o regulisanju međusobnih finansijskih potraživanja po obračunima vezanim za robni promet bivšeg SSSR i bivše SFRJ“, *Službeni list SCG*, Međunarodni ugovori, broj 22/2004. 27. aprila 2007. godine, Srbija je potpisala bilateralni sporazum sa Vladom Ruske Federacije o regulisanju obaveza bivšeg SSSR. Udeo Srbije u klirinškom dugu iznosi 288,8 miliona američkih dolara, od kojeg, 100,5 miliona treba da se izmiri u roku od 6 godina kroz isporuke robe i revitalizaciju hidroelektrane „Đerdap“, dok preostali iznos od 188,3 miliona dolara treba da služi izmernju dugovanja Srbije za ruski gas isporučen do 2000. godine. Sredstva od kamate na saldo duga trebala bi da se iskoriste za okončanje projekta izgradnje akceleratorne stanice u Institutu „Vinča“.

finansijska imovina (novac, zlato i drugi dragoceni metali, depoziti i hartije od vrednosti) SFRJ, Narodne banke Jugoslavije, stranih i mešovutih zajedničkih banaka, predstavništava jugoslovenskih banaka u inostranstvu, takođe se deli prema pomenutoj srazmeri.²⁹

U Dodatku 1. Aneksa „C“ Sporazuma, ističe se da su države sukcesorke dužne da sačine Ovlašćenje o stavljanju na uvid podataka centralnim bankama i/ili odgovarajućim ministarstvima u odnosu na podatke o finansijskoj ili drugoj aktivni SFRJ, koja se vodi kod centralnih banaka trećih zemalja i/ili kod drugih finansijskih institucija.³⁰ Ovlašćenjem se dozvoljava slobodan pristup i kopiranje dokumentacije vezne za ovu imovinu, osim podataka o računima Narodne banke Jugoslavije otvorenim nakon uvođenja sankcija UN. (član 9. st. 1 tač. a). Strane ugovornice u obavezi su da razmenjuju informacije vezane za zamrznute račune i imovinu povezanih lica kod stranih banaka, shodno finansijskom zakonodavstvu država u pitanju. Za naknadno pronađenu imovina u roku od 5 godina, važi navedeni princip podele (član 5. stav 3).

Valjanost usvojenih rešenja potvrđena je i u Vankuverskoj rezoluciji koja anticipira navedeni ključ Međunarodnog monetarnog fonda za jedan od dopunskih korektiva neophodnih za postizanje pravičnih rešenja prilikom podele državne imovine i dugova. Poput Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ, Vankuverskom rezolucijom predviđa se principijelna saradnja država. Pravilo o pregovaranju u dobroj veri, objavljivanju podataka i dokumentacije vezane za sukcesiju, u rezoluciji se proširuje obave-

²⁹ Strana finansijska imovina prema Sporazumu uključuje monetarno zlato (271.642.769 unci) u iznosu od 70,18 miliona američkih dolara, devizna sredstva na računima kod stranih komercijalnih banaka u iznosu od 307, 61 miliona američkih dolara, devizna sredstva na računima zajedničkih mešovutih banaka u iznosu od 645,55 miliona američkih dolara—sve valuirano na 31.03. 2001. godine, kao i zlato (1209,78 unci) pohranjeno kod francusko-britansko-američke Komisije za zlato, u iznosu od 343,76 miliona dolara, valuirano na 22.05. 2001. godine. Shodno zvaničnim podacima Narodne banke Srbije, podela deviznih sredstava od cirka 237 miliona dolara, blokiranih na računima američkih banaka, realizovana je aprila 2003. godine. Podela preostalih deviznih sredstva na računima stranih banaka u iznosu od oko 221 milion američkih dolara, kao i podela preostalog monetarnog zlata Narodne banake SFRJ, treba da prati dogovoreni ključ podele. Isto se odnosi i na podelu kapitala SFRJ u JUBMES banci, koja je prema podacima Narodne banke izvršena tokom 2006. godine.

³⁰ Pozivajući se na rezoluciju Saveta bezbednosti 1022, Ovlašćenje bi trebalo da obezbedi stavljanje na uvid svih podataka vezanih za zamrznuta sredstva na računima stranih banaka i finansijskih institucija na 31.05. 2001. godine. Dostupnost finansijskih podataka obuhvata i obavezu Narodne banke Jugoslavije da obezbedi izdavanje ovlašćenja centralnim bankama drugih država sukcesorki i njihovim nadležnim državnim telima radi identifikacije strane banke, broja računa i drugih potrebnih podataka. Kao rezultat navedenih aranžmana, neće se pokretati bilo kakav sudski postupak od država sukcesorki po osnovu objavljenih finansijskih podataka.

zom izrade inventara imovine i dugova, koji bi u razumnom roku bio prikazan drugim stranama, uključujući i nadležne međunarodne institucije (član 14). Da je jugoslovenski slučaj pratio savremene trendove u razvoju međunarodnog prava, kada je usvojio rešenja ostvarena u praksi međunarodnih finansijskih organizacija, govore i naredni primeri.³¹

Rukovodeći se platežnom moći dužnika, pre negoli njegovom odgovornošću, međunarodne finansijske organizacije utvrdile su alternativnu podelu državnih dugova. Najreprezentativnija je svakako podela dugova Svetske banke, na alocirane i nealocirane dugove SFRJ.³² Usvojena distinkcija predstavlja tendenciju u postizanju praktičnih rešenja u materiji sukcesije državnih dugova.³³ Kako pomenuta kategorizacija nije prisutna u običajnom međunarodnom pravu, niti u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine, neophodno je izneti neka prethodna razjašnjenja. Alocirani dugovi predstavljaju dugove krajnjih korisnika pozajmljenih sredstava koji su raspoređeni na određenom delu državne teritorije. Nealocirani dugovi su teritorijalno neraspoređeni dugovi koje država prihvata u opštem interesu. Obe kategorije dugova vezuju se za kategorije državnih dugova unete u Vankuversku rezoluciju za koje važi opšte pravilo o pravičnoj podeli. Alocirani dugovi uključuju lokalne i lokalizovane dugove za koje važi teritorijalni princip sukcesije. Nealocirani dugovi vezuju se za nacionalne dugove za koje je merodavno pravilo o srazmernoj podeli. Za lokalizovane dugove važi automatski prelaz, dok za lokalne dugove, po Vankuverskoj rezoluciji važi posebno pravilo. Naime, lokalni dug sa prelazom teritorije prelazi na sukcesora. Država sukcesorka nije u neposrednoj obavezi da lokalni dug izvrši, čak i kada postoji solidarna odgovornost ugovorena od strane države prethodnice ili nekog lokalno-administrativnog tela. Po pravilu, za izvršenje lokalnog duga odgovara onaj ko ga je prvobitno preuzeo, a to je u konkretnom slučaju lokalno-administrativno telo ili institucija. Pravilo važi i za privatne dugove. Po Vankuverskoj rezoluciji, strane mogu sporazumno rešiti pitanje prelaza lokalnog duga i na drugačiji način (član 29).

U Sporazumu o pitanjima sukcesije SFRJ konstatuje se, da je spoljni dug prema javnim i privatnim kreditorima u principu teritorijalno

³¹ Stefan Oeter, "Yugoslavia Dissolution", *Encyclopedia of Public International Law*, R. Bernhardt, Amsterdam, 2000, vol. IV, p. 1602; Carsten Stahn, "The Agreement on Succession Issues of the Former Socialist Federal Republic of Yugoslavia", *American Journal of International Law*, 2002, vol. 96, n°2, p. 392.

³² Ibrahim F.I. Shihata, "Matters of State Succession in Practice of the World Bank", *Development and International Cooperation*, 1996, vol. 12, n° 23, p. 24.

³³ Paul R. Williams, "State Succession and the International Financial Institutions: Political Criteria v. Protection of Outstanding Financial Obligations", *International and Comparative Law Quarterly*, 1994, vol. 42, p. 787.

raspoređen na države sukcesorke momentom alokacije na određenoj teritoriji, odnosno, samom činjenicom da je krajnji korisnik smešten na teritoriji države sukcesorke ili grupe država sukcesorki (član 2. stav 1. tačka b). Na izneti način, svi refinansirani i reprogramirani dugovi krajnjih korisnika u republikama članicama SFRJ, koje je bilo moguće razgraničiti do momenta sukcesije bili su već faktički podeljeni. Za nealocirane dugove polazilo se od stanovišta da isti ulaze u spoljni dug države prethodnice. Shodno napred iznetim pravilima o alokaciji državnog duga, proizilazi da su i lokalizovani dugovi podvedeni pod iste kriterijume o prelazu, kao i lokalni dugovi, a da je deo spoljnog duga valjalo razgraničiti u skladu sa opštim pravnim pravilima.

Februara 1992. godine, Slovenija, Hrvatska, a potom i ostale jugoslovenske republike postigle su prelazne sporazume o servisiranju jugoslovenskog duga sa Svetskom bankom. Dug SFRJ prema ovoj finansijskoj ustanovi bio je procenjen na oko 2 milijarde američkih dolara. Akcija je usledila pre prekida članstva u Svetskoj banci (IBRD), na osnovu rezolucije od 25. februara 1993. godine, koja se automatski protegla i na njene afilijacije — Međunarodno udruženje za razvoj (IDA), Međunarodnu finansijsku korporaciju (IFC) i Multilateralnu agenciju za osiguranje investicija (MIGA).³⁴ Na osnovu pravila o krajnjem korisniku finansiranih projekata, države sukcesorke SFRJ i Svetska banka sporazumno su utvrdile da se državni dugovi geografski alocirani na području bivših jugoslovenskih republika dele na *pro rata* osnovi, u sledećim proporcijama: Srbija i Crna Gora—55,7%; BiH—21,4%; Hrvatska—7,6%; Slovenija—7,8%; Makedonija—7,5%.³⁵ Praksu srazmerne podele aktive i pasive SFRJ dalje su sledile Evropska banka za obnovu i razvoj, Afrička banka za razvoj,

³⁴ Problem duga prema Svetskoj banci rešen je odlukom Borda direktora da se Jugoslaviji odobri konsolidacioni zajam u iznosu njenog dugovanja prema Banci. Jugoslavija je dobila specijalni status, kako bi mogla da koristi finansijska sredstva Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA status), za naredne 3 godine, što znači da može uzimati povlašćene dugoročne kredite. Time je omogućeno korišćenje prednosti iz Napuljske konvencije, koja reguliše otpis duga i do 67%, što ne uključuje dug Brettonvudskim finansijskim institucijama. Videti: Blagoje Babić, „Spoljni dug SR Jugoslavije i međunarodne finansijske ustanove“, *Međunarodni problemi*, 2001, br. 3, str. 267.

³⁵ Budući da je regulisanje članstva u Međunarodnom monetarnom fondu uslov za nasleđivanje u Svetskoj banci, prilikom prijema u članstvo Svetske banke, Hrvatska i Slovenija potvrdile su podelu postignutu u februaru 1993. godine. Makedonija se, u decembru 1993. godine, saglasila sa *pro rata* razgraničenjem, dok je BiH prihvatila identičan pristup, tek u martu 1996. Izvršni odbor direktora Svetske banke, 8. maja 2000. godine, odlučio je da SRJ nasledi članstvo u ovoj organizaciji retroaktivno, od 25. februara 1993. godine. Slično je postupio i Izvršni odbor MMF kada je, 20. decembra 2000. godine, doneo odluku sa retroaktivnim dejstvom od 14. decembra 1992. godine. Navedenim aktima, srazmerna podela aktive i pasive u Svetskoj banci bila je u potpunosti prihvaćena.

Inter-Američka banka za razvoj, Evropska investiciona banka i Banka za međunarodna poravnanja iz Bazela. U Dodatku Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ konstatuje se da je na sastanku održanom od 21. do 23. februara i od 9. do 10. aprila 2001. godine, između država sukcesorki postignut sporazum o podeli imovine u Banci za međunarodna poravnanja u Bazelu (BIS), prema ključu Međunarodnog monetarnog fonda, i to: za SRJ—36,52%, za Hrvatsku—28,49%, za Sloveniju—16,39%, za BiH—13,20%, i za Makedoniju—5,40%. Ujedno se konstatuje da se postignutim rešenjima ne prejudiciraju ostala pitanja u vezi sa sukcesijom državne imovine. Ako se bliže analizira član 3. stav 1. Aneksa „C“, može se konstatovati da su u momentu potpisivanja Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ, četiri od pet država sukcesora zaključile sporazume o razgascenju spoljnog jugoslovenskog duga sa članovima Pariskog i Londonskog kluba poverilaca. Pojedinačni sporazumi Slovenije, Hrvatske, Makedonije i Bosne i Hercegovine sa Pariskim klubom javnih poverilaca prate uglavnom pravila o prelazu alociranog duga i primenjuju ključ Međunarodnog monetarnog fonda kod podele nealociranog, tj. teritorijalno neraspoređenog duga. Ostvarenje kriterijuma pravične podele u skladu sa međunarodnim pravom time je u potpunosti afirmisano. S obzirom da SR Jugoslavija u momentu potpisivanja Sporazuma nije regulisala obligacione odnose sa Pariskim i Londonskim klubom, konstatovano je da SRJ ima obavezu da preuzme odgovornost za sve svoje alocirane i nealocirane dugove prema ovim poveriocima (član 3. stav 2. Aneksa „C“).³⁶

Opšte međunarodno pravo potvrđuje pravilo da u odnosu na finansijska prava i obaveze privatnih poverilaca i dužnika, sukcesija država

³⁶ Potpisivanjem Usaglašenog zapisnika o konsolidaciji jugoslovenskog duga prema Pariskom klubu, od 13. decembra 2001. godine SRJ je u većoj meri regulisala svoje odnose sa stranim javnim poveriocima. Uslovi reprogramiranja i reorganizacije duga u načelu oubhvataju direktno odlaganje plaćanja glavnice i kamate, potom sukcesivno umanjenje isplate duga do predviđenih 66%, odnosno, ugovornu reorganizaciju duga kroz modele prodaje ili zamene duga za pomoć, vlasničke udele ili potraživanja u domaćoj valuti. *De facto*, modelom se unificiraju razne kategorije duga u jedinstven dug sa novim rokom otplate od 22 godine. Videti: „Zakon o potvrđivanju Usaglašenog zapisnika o konsolidaciji duga SRJ“, *Službeni list SRJ, dodatak Međunarodni ugovori*, br. 2/2002. U odnosu na Londonski klub, ranije potpisani Memorandum o razumevanju, od 16. jula 1998. godine, zamenjen je novim Memorandumom o razumevanju, od 7. jula 2004. godine. Isti je ratifikovan 24. jula 2004. godine. Videti: “Memorandum of Understanding on Restructuring of the NFA and TDFA between the FR Yugoslavia and the International Co-ordinating Committee”, *Exhibit 1*, July 16, 1998; „Zakon o ratifikaciji Memoranduma o razumevanju o restrukturiranju duga po Novom finansijskom sporazumu (NFA) i Sporazumu o depozitnim i trgovinskim olakšicama (TDFA), između Republike Srbije i Međunarodnog koordinacionog komiteta (ICC)“, *Službeni glasnik RS*, br. 84/2004. Memorandumom je utvrđen predlog otpisa dugova u iznosu do 62% i zamena duga za obveznice u protivvrednosti od 1.080 miliona američkih dolara. Dug se servisira u periodu od 20 godina, sa 5 godina počeka.

nema efekta. Član 6. Bečke konvencije konfirmira navedeno rešenje, kada propisuje da sukcesija država ne prejudicira pitanja u vezi s pravima i obavezama fizičkih i pravnih lica. U mišljenju br. 15. iznetom *inter alia*, povodom utvrđivanja odgovornosti po Novom finansijskom sporazumu iz 1988. godine, Arbitražna komisija je mišljenja da je Narodna banka Jugoslavije, zajedno sa drugim bankarskim institucijama prihvatila finansijske obaveze prema stranim komercijalnim poveriocima.³⁷ Nasleđujući obaveze po garancijama, države sukcesorke SFRJ preuzele su solidarnu odgovornost u pogledu izvršenja obaveza iz predmetnog Sporazuma. Sporne situacije, koje bi otuda mogle proizaći uticale bi značajnije na sukob nadležnosti po opštem međunarodnom pravu. Konačno, u slučaju različitih tumačenja nadležna bi bila arbitraža ili drugi organ u cilju pronalazjenja rešenja mirnim putem. Pomenuto rešenje predstavlja sastavni deo opšteg međunarodnog prava, koje Vankuverska rezolucija dalje razrađuje. Rezolucija se pomera korak napred u odnosu na rešenja prihvaćena u Bečkoj konvenciji i u mišljenju Arbitražne komisije. U Vankuverskoj rezoluciji zaključuje se da u situacijama u kojima ne bi došlo do automatskog prelaza, države sukcesorke imaju svojstvo zajedničkih vlasnika i dužnika od započinjanja postupka podele (*communio incidens*).³⁸ U meri u kojoj bi to bilo moguće, države sukcesorke bile bi dužne da ispoštuju stečena prava ustanovljena u pravnom poretku države prethodnice (član 25). Privatni poverioci imaju obavezu da učestvuju u pregovorima između država sukcesorki povodom razgraničenja i podele privatnih dugova. Poverioci moraju obezbediti informacije državama sukcesorima o imovini države prethodnice koja je predmet sukcesije. Obaveza je jednaka i za strane privatne poverioce koji ulaze u odvojene sporazume o naplati duga sa bilo kojom državom, koja je strana u sukcesiji (član 24).

Budući da je dug SFRJ prema privatnim poveriocima Londonskog kluba bio regulisan Novim finansijskim sporazumom iz 1988. godine, formalnopavno posmatrajući, nije bilo moguće izvršiti njegovu alokaciju zbog prisustva klauzule o solidarnoj odgovornosti. Zbog toga se pristupilo podeli duga po *pro quota* i *pro rata* kriterijumu otplate.³⁹ Zaključenjem pojedinačnih aranžmana sa poveriocima, četiri od pet država sukcesorki

³⁷ *Revue Générale de Droit International Public*, 1994, n° 4, pp. 1114–1117.

³⁸ August Reinisch-Konrad G. Bühler, "Two Recent Austrian Supreme Court Decisions on State Succession From an International Law Perspective", *Austrian Review of International and European Law*, 1997, n° 2, pp. 213. etc.

³⁹ Stephan Oeter, "State Succession and the Struggle over Equity: Some Observations on the Laws of State Succession with Respect to State Property and Debts in Cases of Separation and Dissolution of States", *German Yearbook of International Law*, 1995, vol. 73, p. 96.

prihvatile su udeo u jugoslovenskom dugu iz Novog finansijskog sporazuma prema kriterijumu opšteg ekonomskog stanja i sposobnosti otplate, čime je otklonjena solidarna odgovornost, a izbegnuta je i mogućnost multiplikacije otplate duga u odnosu na tzv. povezana lica.⁴⁰ Usvajeno rešenje predviđa sledeću srazmeru: Slovenija—18%; Hrvatska—29,5%; BiH—10,58% i Makedonija—5,40%.⁴¹ Podela unutrašnjih privatnih dugova, kao što su garancije SFRJ i Narodne banke Jugoslavije u odnosu na devizne štedne uloge kod komercijalnih banaka i njenih filijala u bilo kojoj od država sukcesorki pre proglašenja nezavisnosti ukazuju na mogućnost dodatnih pregovora koji bi se odvijali između zainteresovanih strana pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja iz Bazela.

U Sporazumu o pitanjima sukcesije SFRJ primećuje se jasna orijentacija ka primeni opštih pravila i principa iz Bečke konvencije, reprodukovanih i produbljenih u mišljenjima Arbitražne komisije i Vankuverske rezolucije Instituta za međunarodno pravo. Štaviše, pojedinačni sporazumi sukcesora sa Londonskim klubom, vidljivo su doprineli progresivnom razvoju kriterijuma pravične podele i principa stečenih prava u pravu sukcesije država. Značajan napredak očituje se u Vankuverskoj rezoluciji, koja potvrđuje nova proceduralna pravila primenjena *inter alia*, i u jugoslovenskom slučaju. Po Vankuverskoj rezoluciji, države sukcesorke zadržavaju pravo da ustanove komisiju nezavisnih eksperata za sastavljanje inventara i razgraničenje državne aktive i pasive. Dispozicija država u tom pogledu ne može biti na štetu zaključenja sporazuma o sukcesiji ili donošenja meritornih odluka nadležnog međunarodnog tela. Države sukcesorke SFRJ iskoristile su navedeno pravo u članu 6. Aneksa „C“, formirajući Mešoviti komitet predstavnika Centralnih banaka radi utvrđivanja mehanizama podele finansijske aktive i pasive SFRJ i izrade inventara svih spoljnih dugova

⁴⁰ Novi finansijski sporazum (NFA) iz 1988. godine, predviđao je mogućnost sprovođenja „kvalifikovanih transakcija“ u koje je spadao i otkup jugoslovenskog duga. Nakon uvođenja sankcija Ujedinjenih nacija, 1992. godine, forfetne transakcije na sekundarnom tržištu nisu bile pravno ispravne. Posebno se postavljalo pitanje korišćenja deviznih rezervi u te svrhe. Rezolucijom Ujedinjenih nacija 1022 iz 1995. godine, došlo je do suspenzije sankcija, a 1996. godine, procedura otkupa obustavljena je s obzirom da su pokrenuti sudski postupci protiv ino-kreditora koji su prekršili propisane obaveze. Od transakcija korist su imala strana pravna lica povezana sa domaćim bankama, dok su domaće banke sa tzv. velikim ovlašćenjima suštinski preuzele ukupan finansijski rizik. 2001. godine, SAD su ukinule ekonomske sankcije SRJ, ali su ostala blokirana sredstva lica povezanih za prethodni jugoslovenski režim. Zanimljivo je da su SAD omogućile oslobađanje jugoslovenskog duga po Novom finansijskom sporazumu, dok su ostali dugovi razmatrani, od slučaja do slučaja. Sve finansijske transakcije nakon 19. januara 2001. godine, smatrale su se pravno dozvoljenim, izuzev transakcija povezanih lica.

⁴¹ JP Morgan, *Emerging Markets Debt Directory*, 1998, pp. 74–85.

SFRJ.⁴² Rezultati postignuti Sporazumom o pitanjima sukcesije SFR Jugoslavije, otuda su zadovoljili većinu uslova koje postavlja savremeno međunarodno pravo na planu nasleđivanja finansijskih prava i obaveza.

3. Sukcesija državnih arhiva

Aneks „D“ Sporazuma reguliše pitanja sukcesije državnih arhiva SFRJ. Pod pojmom arhiva u arhivistici se generalno podrazumevaju: „Dokumentarni materijali skupljeni i planski zaštićeni od državnih institucija, pravnih ili fizičkih lica, koja se o njima staraju“.⁴³ Arhive su uopšte vezane su za aktivnosti javnih i privatnih lica zbog čega, kao imovina *sui generis*, obuhvata jednim delom i nepokretnu državnu imovinu. U svakom pojedinačnom slučaju sukcesije država, utvrđivanje sadržine državnih arhiva pretpostavlja napred navedene uslove. Po definiciji prisutnoj u članu 20. Bečke konvencije iz 1983. godine, prvi uslov da bi arhiva bila smatrana za državnu arhivu jeste, da je unutrašnjim pravom države prethodnice takav status propisan. Prihvaćeno rešenje korespondira rešenju usvojenom za državnu imovinu. Drugi uslov je da je arhivu država prethodnica izradila ili primila u vršenju državnih funkcija. Kriterijum funkcionalnosti upotpunjen je pravilom o čuvanju i kontroli državne arhive.⁴⁴ Inače, navedeno pravilo potvrđeno je u međunarodnoj ugovornoj praksi.⁴⁵

⁴² U cilju sprovođenja Aneksa „C“, od dana potpisivanja Sporazuma, do februara 2006. godine, prema zvaničnim podacima NBS, održano je 16 sastanaka Komiteta za raspodelu finansijske aktive i pasive SFRJ.

⁴³ Yves Pérotin, “Le concept d’archives et les frontières de l’archivistique”, *Actes de la septieme Conférence internationale de la Table ronde des archives: Le concept d’archives et les frontières de l’archivistique*, Direction des archives de France, Imprimerie nationale, Paris, 1963, p. 9; Ernest Posner, “Effects of Change of Sovereignty on Archives”, *Archives and the Public Interest*, Washington, 1967, pp. 168–181.

⁴⁴ Države članice Zajednice nezavisnih država, 14. februara 1992. godine potpisale su poseban sporazum o povraćaju kulturnih i umetničkih dobara na mesto porekla. Sporazum se poziva na opšte principe međunarodnog prava sadržane u Konvenciji UNESCO, o zabrani ilegalnog unošenja, iznošenja i prenosa kulturnih dobara iz 1970. godine.

⁴⁵ Ugovorom iz Sevr od 10. avgusta 1920. godine, regulisano je pitanje prelaza državnih arhiva Austro-Ugarske, ustupanjem registara, planova, pravnih dokaza i dokumentacije svih vrsta, građanske, vojne, finansijske, pravne, administrativne prirode. Sen-Žermenskim ugovorom od 6. aprila 1922. godine, Austrija i države sukcesorke su uredile pitanje prelaza državnih arhiva vezanih za teritoriju. Nakon II svetskog rata, mirovnim ugovorom sa Mađarskom, od 10. februara 1947. godine, Jugoslavija je prizela istorijsku arhivu Austro-Ugarske monarhije koja se odnosi na period od 1848. do 1919. godine, po teritorijalnom principu. Po istom osnovu Jugoslavija je preuzela i arhivu koja se odnosila na *Iliriju*. *A contrario*, arhiva stečena po osnovu kupoprodaje, poklona i legata ili arhiva koja je pripadala izvorno Mađarskoj, nije preuzeta. Videti: *Nations Unies Recueil des Traités*, vol. 41, pp. 178–179.

Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ prihvata funkcionalni princip prelaza (*principle of functional connection*), i pod državnom arhivom podrazumeva arhivu SFRJ sastavljenu od dokumenata — bez obzira na datum, prirodu ili vrstu dokumenata i mesto gde se nalaze — koji su nastali ili su primljeni od SFRJ i njenih pravnih prethodnika počev od 1. decembra 1918. godine do 30. juna 1991. godine, u vezi sa vršenjem državnih funkcija i u skladu sa unutrašnjim pravom. Prethodnim saveznim zakonodavstvom o arhivskoj građi, regulisano je čuvanje i kontrola arhive namenjene za bilo koje svrhe (član 1. tačka a).⁴⁶ Navedena arhiva razlikuje se od arhive čuvane u republikama i teritorijalno-administrativnim jedinicama SFRJ, uređene republičkim zakonodavstvom o arhivskoj građi — bez obzira na datum, prirodu ili vrstu i mesto gde se nalazi, a koja je nastala ili je bila primljena od republika ili teritorijalno-administrativnih jedinica u vršenju njihovih funkcija, kao arhiva u bilo koje svrhe ili za bilo koje potrebe (član 1. tačka b). U pomenutom smislu, „dokumenti za bilo koje potrebe“ obuhvataju filmove, audio i video trake i druge zapise, kao i kompjuterske snimke i kulturna dobra.⁴⁷ Ako je arhiva izmeštena sa područja republike kojoj je pripadala, ili je arhiva države prethodnice izmeštena sa njene lokacije, onda shodno međunarodnom principu o poreklu (*principle of provenance*), ista se mora vratiti na njenu pravu destinaciju (član 2). Restitucija u navedenom slučaju potvrđuje pravilo o prelazu državne arhive prilikom raspada država propisano u članu 31. stav 1. tačka b. Bečke konvencije iz 1983. godine. Pomenutom odredbom, deo državnih arhiva države prethodnice koja se nalazi na teritoriji države sukcesorke, izvan arhive namenjene normalnom vršenju njene administracije, prelazi na tu državu sukcesorku.⁴⁸ Usvajanjem teritorijalne veze (*territorial origin*), obezbeđuje se prelaz arhive koja se odnosi direktno na teritoriju države sukcesorke, odnosno, arhive koja izvorno pripada teritoriji u pitanju. Pomenutim pristupom potvrđuje se stanovište UNESCO, o nužnosti restitucije arhiva

⁴⁶ „Zakon o arhivskoj građi federacije“, Službeni list SFRJ, br. 11/1986.

⁴⁷ Izraz „dokumenti za bilo kakve potrebe“, „dokumenti u bilo koje svrhe“, ukazuje na prvom mestu na pravnu pripadnost. Takođe, termin, „državne arhive svake vrste“ podrazumeva dokumente od diplomatske, političke, administrativne, vojne, civilne, religijske, istorijske, ekonomske, pravne, geografske, finansijske i druge državne ili društvene važnosti, izrađene na bilo kom materijalu. U praksi nastaju finese povodom prelaza arhivske građe locirane u muzejima i bibliotekama. Iako ne postoji jasna distinkcija zaključak je, da treba da se razlikuje prelaz umetničkih dela od kulturne i istorijske važnosti, koja su pre predmet sukcesije državne imovine ili tzv. restitucionih prava. Videti: *Yearbook of International Law Commission*, 1981, vol. II, part II, p. 51.

⁴⁸ Island je postao samostalan u personalnoj uniji sa Danskom, 1918. godine. Zaključenjem arbitražnog sporazuma, 15. oktobra 1927. godine, regulisano je njeno recipročno preuzimanje. Osim izuzetka u vezi sa manuskriptima velike istorijske važnosti, arhiva je konačno podeljena nakon disolucije persolnalne unije, 1944. godine.

državama kojima arhiva zaista i pripada.⁴⁹ Arhive koje predstavljaju esencijalni deo nacionalnog nasleđa otuda moraju biti vraćene zemlji porekla. Pravo naroda na kulturni identitet na kome se zasniva i nacionalni identitet podrazumeva pravo na restituciju kulturnih i istorijskih dobara.⁵⁰ U široj akciji obnavljanja i zaštite nacionalnog kulturnog blaga u drugoj polovini 20. veka, na izneti način dizajniran je i „novi međunarodni kulturni poredak“.⁵¹

Shodno principu o funkcionalnoj vezi (*principle of functional pertinence*), jedan deo arhiva države prethodnice namenjen normalnom održavanju administracije (tzv. administrativna tekuća i arhivska dokumentacija), po Sporazumu prelazi na državu sukcesorku, bez obzira na njenu trenutnu lokaciju (član 3).⁵² Treba pomenuti da su navedeni principi različito interpretirani prilikom usvajanja nacrtu Bečke konvencije iz 1983. godine. Smatralo se naime, da principi predstavljaju „dnevnu sobu pravne nesigurnosti“. Primena principa je zato morala ostati striktna i u skladu sa vezom koja postoji između arhive i teritorije. Najzad, veza između arhive i države sukcesorke može se utvrđivati i prema pravnoj pripadnosti ili funkcionalnim parametrima.⁵³ Za državu

⁴⁹ “UNESCO Resolution 4.212”, *Records of the General Conference*, 18th Session, Resolutions, Paris, 1974, p. 68; “Report by the Director-General UNESCO on the Possibility of Transferring Documents from Archives Constituted within Territory of the Other Countries”, *20th Session Documents*, 20 C/102 Of 24 August 1978, para 18; *Yearbook of International Law Commission*, 1979, vol. II, part 1, p. 93.

⁵⁰ Za okruglim stolom u Palermu, oktobra 1978. godine, UNESCO je predložio usvajanje četiri principa o restituciji kulturnog nasleđa. Prvi princip potvrđuje pravo naroda kulturno nasleđe, pravo na prenos i konzervaciju. Drugi princip iz Palerma potvrđuje pružanje garancija i pomoći za povraćaj protivpravno oduzetog kulturnog blaga. Treći princip reguliše obavezu na adekvatnu zaštitu, dok četvrti podržava distribuciju kulturnog nasleđa kroz bilateralne sporazume, donacije, zajmove i kroz pravno regulisano tržište. Videti : “Eleventh Report on Succession of States in Respect of Matters other than Treaties”, *A/CN.4/322/Add.1. and Add. 2*, pp. 80. etc.

⁵¹ Mohammed Bedjaoui, *Pour un nouvel ordre économique international*, Unesco, Paris, 1979, p. 253.

⁵² Badenskom konvencijom od 28.maja 1926. godine, o austrougarskom arhivskom nasleđu, Mađarska je delimično predala istorijske registre (*Registraturen*) austrijskom Burgenlandu i administrativnim jedinicama Sopron (*Odenburg*) i Vas (*Eisenburg*). U pogledu arhive vezane za glavni grad koji je ostao na području Mađarske, arhiva je zadržana, izuzev arhive Eisenstadta i sela inkorporiranih Austriji. Videti: “Onzieme rapport sur la succession d’Etats dans les matieres autres que les traites”, *Trente et unieme session Commission du Droit International*, *A/CN.4/322/Add.1*, 29 mai 1979, p. 7.

⁵³ Prilikom raspada unije Norveške i Švedske, 1905. godine, obe države su zadržale deo državnih arhiva. Centralna arhiva podeljena je shodno principima teritorijalnog porekla i funkcionalne veze. Konvencijom od 27. aprila 1906. godine, arhiva u inostranstvu neposredno je ustupljena diplomatskim agentima. Videti: Edouard Eugène François

sukcesorku postoji generalna dužnost da stavi na raspolaganje ostalim državama naslednicama najbolje raspoložive dokaze iz državne arhive države prethodnice u vezi pravne osnovanosti teritorije, granica i svih drugih značajnih činjenica koje doprinose rasvetljavanju značenja pojedinih dokumenata. Usvojeno rešenje u potpunosti odgovara odredbi iz stava 3. člana 31. Bečke konvencije.⁵⁴

Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ obezbeđuje prelaz dela državne arhive koja se direktno odnosi na teritoriju jedne ili više država sukcesorki, a koja je nastala ili je primljena na teritoriji jedne ili više država sukcesorki, odnosno arhive koja je sačinjena od ugovora za koje je SFRJ bila depozitar. Takođe, prelaz se odnosi i na arhivu, koja je od važnosti za teritoriju ili institucije sa sedištem na toj teritoriji, bez obzira na njihovu trenutnu lokaciju (član 4. tačka a). Sporazum potvrđuje da se raspodela pojedinačno važnih ugovora (npr. originala Ugovora o vodoprivredi između SFRJ i Grčke i Ugovora o čuvanju i obnavljanju graničnih oznaka na jugoslovensko-grčkoj granici iz 1959. godine, imaju odmah ustupiti Makedoniji, dok se original ili potvrđena kopija Osimskog ugovora i sporazuma iz 1975. godine, zajedno sa *travaux préparatoires*, imaju ustupiti Hrvatskoj i Sloveniji, radi daljeg međusobnog sporazumevanja sa Italijom). Kada arhivu valja ustupiti većem broju država sukcesorki, pitanja ustupanja originalne dokumentacije i kopiranja od strane drugih država sukcesorki rešava se sporazumno (član 5). U odnosu na drugu državnu arhivu, pravična podela treba da usledi u roku od 6 meseci od stupanja na snagu Sporazuma.⁵⁵ *A contrario*, arhiva ostaje u retenciji jedne od država sukcesorki, kao zajednička baština država svih sukcesorki uz obezbeđenje slobodnog pristupa i prava reprodukovanja, na bazi jednake podele troškova.⁵⁶ Sporazumno rešenje pravične podele uključuje i poštovanje principa

Decamps–Louis Renault, *Recueil international des traités du XXe siècle, contenant l'ensemble du droit conventionnel entre les États et les sentences arbitrales*, Arthur Rousseau, Paris, 1914, pp. 1050. etc. Protokolom od 25. aprila 1952. godine, Norveška je prenela Švedskoj deo centralnih arhiva. Videti: *Yearbook of International Law Commission*, 1981, vol. II, part II, p. 68.

⁵⁴ Članom 31. st. 3. Bečke konvencije iz 1983. godine, utvrđuje se da svaka država sukcesorka pribavi drugim državama raspoloživi dokaz u svom delu državnih arhiva države prethodnice, koji ima vezu sa teritorijalnim naslovima ili sa granicama ove države, ili ovih drugih država sukcesorki radi tačnog određivanja značaja dokumenata državnih arhiva države prethodnice koji prelaze na ovu ili ove države.

⁵⁵ Član 31. stav. 2. Bečke konvencije iz 1983. godine, predviđa da sukcesori preostalu arhivu dele pravično, vodeći računa o svim relevantnim okolnostima, čime se podržava korektivna funkcija principa pravičnosti.

⁵⁶ Uobičajeno je da pomenuta kategorija državnih arhiva ostane na teritoriji države sukcesorki na čijem je području bio smešten glavni grad države prethodnice. Videti: "Eleventh Report on Succession of States in Respect of Matters other than Treaties", A/CN.4/322/Add.1. and Add. 2, p. 97.

integriteta državnih arhiva.⁵⁷ Na taj način, omogućava se i sloboda pristupa i sloboda istraživanja državnih arhiva.⁵⁸

Ne prejudicirajući gde bi pojedina arhiva trebala biti čuvana, Sporazum utvrđuje obaveze za nadležna ministarstva da u roku od 2 godine od njegovog stupanja na snagu, identifikuju liste arhiva kod kojih bi navedeni princip bio merodavan. Saglasnost po pojedinačnim listama potom se ima tražiti u naredna 3 meseca. Isto tako, bile bi identifikovane i prosleđene liste arhiva namenjene administraciji teritorije, odnosno liste arhiva, koje se direktno odnose na teritoriju jedne ili više država iz člana 3. i člana 4. Sporazuma (član 6). Implementacija Sporazuma omogućava nesmetan pristup jugoslovenskim i republičkim arhivima, bez obzira na njihov datum, pre ili na sam 30. juni 1991. godine (član 7). Izuzetak se pravi u odnosu na tekuću republičku arhivu i arhivu koja je imovina sukcesorki i koja nije regulisana predmetnim Aneksom (član 8).

Iz Aneksa „D“ proizilaze određene obaveze za sadašnje vlasnike originalne arhivske građe. Sukcesorke su dobile pravo da takvu arhivu kopiraju, s tim da se troškovi regulišu sporazumno. Očigledno je ovde odstupljeno od rešenja propisanog članom 31. stav 5. Bečke konvencije iz 1983. godine. Naime, kodifikovano pravilo polazi da će svaka država sukcesorka drugoj državi sukcesorki staviti na raspolaganje, na njen zahtev i o njenom trošku ili na bazi razmene, odgovorajuće kopije dokumenata svog dela državne arhive države prethodnice, koji se odnosi na interese teritorije te druge države sukcesorka. U Sporazumu o pitanjima sukcesije SFRJ, pomenuto rešenje nije usvojeno. Pošto se radi o dispozitivnom pravilu od kojeg strane mogu sporazumno odstupati, strane ugovornice Sporazuma postigle su dogovor da troškove prenosa arhive snosi sam primalac (član 11. tačka c). Za aktuelnog imaoća arhivske građe utvrđena je obaveza da svojim aktivnostima doprinesu snižavanju troškova, ukoliko je to u njegovoj moći (član 11. tačka d). Država koja poseduje arhivu dužna je obezbediti slobodan i jednak pristup arhivskoj dokumentaciji. Mogućnost postoji da dokumentacija potvrđena ili overena

⁵⁷ Član 25. Bečke konvencije iz 1983. godine, pretpostavlja očuvanje celovitosti grupa državne arhive. Princip nedeljivosti (*principle of indivisibility*) može biti narušen u interesu podela arhive namenjene normalnoj administraciji teritorije države sukcesora (član 31. stav 1. tačka b).

⁵⁸ U prethodnom periodu, pre postizanja Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ, države sukcesorka zahtevale su podelu saveznih državnih arhiva (Arhiva Jugoslavije, arhivske građe u arhivskim odeljenjima SMIP-a, SMUP-a, Saveznog ministarstva odbrane, Saveznog suda, Ustavnog suda i drugih federalnih institucija). Zanimljivo je, da su sve tražile arhivsku građu Jugoslovenske kinoteke, republičke javne ustanove koja se bavi zaštitom filmske građe, a čiji su fondovi na saveznom nivou izdvojeni republikama 1973. godine. Videti: Jovan P. Popović, „O sukcesiji arhiva na prostorima bivše SFRJ“, u: *Sukcesija i kontinuitet Savezne Republike Jugoslavije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2000, str. 146–150.

od nadležnih organa posluži u dokazne svrhe pred državnim organima države sukcesorke (član 11. tačka f). Aneks „D“ predviđa povraćaj privatnih arhiva oduzetih vlasnicima posle 1. decembra 1918. godine, i to, bez bilo kakvog plaćanja kompenzacije ili daljeg uslovljavanja (član 9).⁵⁹ Zainteresovane države mogu preuzeti prava i obaveze iz ugovora SFRJ na snazi, pre datuma sukcesije država, 30. juna 1991. godine, a koja se odnose na restituciju arhivske građe (član 10). U roku od 3 meseca nakon stupanja na snagu Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ, nadležna ministarstva država naslednica imaju obavezu da preduzmu odgovarajuće mere u cilju njegove implementacije. S obzirom na iznetu analizu, Sporazum prati osnovne standarde utvrđene u Bečkoj konvenciji iz 1983. godine, o pravu naroda na kulturno nasleđe, razvoj i obaveštenost o sopstvenoj istoriji .

4. Sukcesija penzionih prava

Aneks „E“ reguliše pitanja povezana sa sukcesijom penzionih prava. Iako je praksa u svetu raznolika, Sporazum polazi od nekih međunarodnih običajnih standarda.⁶⁰ Tako se svaka od država sukcesorki obavezala da preuzme potpunu odgovornost u pogledu isplate pravno valjanih državnih penzija, bez diskriminacije u odnosu na nacionalnu i državnu pripadnost, prebivalište ili boravište korisnika (član 1). To se odnosi, kako na pravno osnovane penzije koje su finansirale države sukcesori, tako i na one penzije finansirane iz saveznog budžeta ili iz drugih saveznih izvora. U poslednjem slučaju, beneficijari su lica u civilnoj ili vojnoj službi države prethodnice.⁶¹ Za lica sa više državljanstava, isplatu penzije obezbeđuje

⁵⁹ U praksi je sporna podela istorijske građe u privatnom vlasništvu. Tako je povodom *Flatey book*, stare islandske legende iz 14. veka, ispisane na pergamentu, o tragičnoj sudbini noveške kraljevine vođen spor. Konačno, knjiga je preuzeta od Islanda, 1971. godine, na osnovu pravosnažne sudske odluke. Videti: “Arne Magnussen’s Request”, *Ugeskrift for Retsvaesen*, Copenhagen, Hojesteretsdomme (Supreme Court Decision), 18.03.1971, Case n° 68/1970, n° 19, 08.05. 1971, pp. 249. etc; n° 20, 15.10. 1971, pp. 305. etc.

⁶⁰ Za civilne i vojne penzije garantovane državnim službenicima, postoji pravilo o administrativnom dugu ili o principu stečenih prava. Iako je prvo pravilo vezano više za prošlost i *dettes hypothéqués*, princip o poštovanju stečenih prava nije vremenom izgubio vrednost. Generalno pravilo je, da novčane obaveze javnog prava stečene u javnoj službi prelaze *eo ipso* na sukcesora. U krajnjem slučaju, pošto proizilaze iz doprinosa koji su jedna vrsta investiranog kapitala, penzije omogućavaju njihovom imaoocu pravo na restituciju. Videti npr. Daniel P. O’Connell, *State Succession in Municipal Law and International Law*, University Press, Cambridge, 1967, vol. I p. 466.

⁶¹ Podelom Britanske Indije, 1947. godine, sistem distribucije javnog duga obuhvatio je i penziona prava. Isplate penzija civilnih i vojnih službenika ostale su u nadležnosti indijskog dominiona, dok su ostale obaveze vezane za Bengal i Pendžab teretile Pakistan.

država gde mu se nalazi boravište. U slučaju da se takvo lice ne nalazi na teritoriji država čije državljanstvo poseduje, penzije treba da isplati država na čijem području je korisnik prebivao do prihvaćenog datuma sukcesije, tj. do 1. juna 1991. godine. Pošto je pitanje isplate stečenih penzionih prava dosta rafinirano, države su se obavezale da po potrebi zaključče bilateralne sporazume o regulisanju načina ostvarivanja penzionih prava korisnika, koji su locirani u drugoj državi u odnosu na državu obveznika. Tim sporazumima se obezbeđuje rešavanje svih pitanja vezanih za prenos novčanih sredstava i njihovu proporcionalnu isplatu, shodno uplaćenim penzijskim doprinosima (član 3). U nekim slučajevima, kada postoje međusobni zahtevi država sukcesorki za isplatom penzija, bilateralnim sporazumima mogu da prethode provizorni aranžmani. Bilateralni sporazumi imaju veću snagu od Aneksa „D“ i njima se u svakom konkretnom slučaju rešavaju pitanja iz domena zaostalih međusobnih penzionih potraživanja.

5. Sukcesija preostalih imovinskih prava SFRJ

Aneks „F“ odnosi se na distribuciju preostalih imovinskih prava i obaveza države prethodnice. Budući da su se u pravnom prometu SFRJ mogla pojaviti svakojaka subjektivna prava, među kojima su stvarna i obligaciona prava, postavlja se pitanje, da li i određeni interesi ili prava *sui generis*, spadaju u predmet sporazumnog regulisanja posledica sukcesije SFRJ? Iako je imovina pre svega produkt robne proizvodnje, nužno je da određeni pravni subjekti radi vršenja svojih socijalnih funkcija poseduju i određeni skup materijalnih dobara koja predstavljaju njihovu imovinsku masu u ekonomskom smislu. Pojam imovine u pravnom smislu međutim, ne odgovara imovini u ekonomskom smislu, pošto je skup subjektivnih imovinskih prava širi u odnosu na imovinsku masu predstavljenu materijalnim delom imovine. Sva prava i obaveze SFRJ, otuda nisu pokrivena predmetnim Sporazumom (uključujući, ali ne limitirajući — patente, žigove, autorska prava, tantijeme i druga potraživanja, kao i dospele obaveze SFRJ). Za navedene slučajeve predviđa se sukcesija shodno srazmernoj deobi finansijske aktive SFRJ. Raspodela „preostale imovine“ prema Sporazumu trebalo bi da se odvija pod okriljem Stalnog mešovitoog komiteta (član 4).

Indian Independence (*Liabilities*) Order iz 1948., predviđa preuzimanje obaveze po teritorijalnom principu i po principu kontinuiteta obavljanja službe u novoj nezavisnoj državi.

6. Sukcesija stečenih prava

Aneks „G“ Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ uređuje pitanja vezana za privatnu imovinu i stečena prava jugoslovenskih građana i drugih pravnih lica. Poznato je, da Bečka konvencija iz 1983. godine predviđa, da se ni jednom njenom odredbom ne prejudicira sudbina prava i obaveze fizičkih ili pravnih lica u slučaju nastupanja sukcesije država (član 6). To pitanje je ostavljeno u nadležnosti običajnog međunarodnog prava i međunarodne prakse. Iako nije generalno priznat princip univerzalne sukcesije, niti *ipso facto* prelaza prava i obaveza, dužnost je država sukcesorki da poštuju obligacije države prethodnice, pre svega one, nametnute *ab exteriore*, međunarodnim pravom.⁶² Međunarodno pravo definiše, koja prava trebaju biti zaštićena, dok pravo države prethodnice određuje propisnost njihovog sticanja.⁶³ Opšte je pravilo da privatnopravni zahtevi zasnovani na ugovornoj, kvazi-ugovornoj ili deliktnoj osnovi, *a fortiori*, na nekom pravno osnaživom pravu, stvaraju stečena prava. Kada država sukcesorka proširuje sopstvenu suverenost vršeći državne akte, istovremeno postaje i kompetentna da raskine odnose sa poveriocima.⁶⁴ Odnosi proizašli iz privatnog prava ostaju takoreći, neoštećeni. Opšti princip sa kojim je spojivo navedeno pravo, ali i obaveza jeste princip stečenih prava.

7. Zaključna razmatranja

Sporazum o pitanjima sukcesije SFR Jugoslavije upravo štiti privatna prava jugoslovenskih građana ili drugih pravnih lica na području država sukcesorki na datum, 31. decembra 1990. godine. Krug lica obuhvaćenih pomenutim rešenjem odnosi se i na lica koja su nakon 31. decembra

⁶² Charles Rousseau, *Droit international public, Les compétences*, Sirey, Paris, 1977, tome III, p. 390.

⁶³ Duško Dimitrijević, „Sukcesija država i doktrina o stečenim pravima“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1998, br. 1, str. 87–113 ; “Restitution of the So-called ‘Acquired Rights’ of Members of the German Minority in the Former Yugoslavia”, *Review of International Affairs*, 2002, vol. LIII, n° 1106, pp. 21–30; „Restitucija stečenih prava pripadnika nemačke manjine u bivšoj Jugoslaviji“, *Teme*, 2005, vol. XXIX, br. 3, str. 393–414.

⁶⁴ “Les droits acquis économiques et financiers et la Succession d’Etats”, *Deuxième rapport sur la Succession d’ Etats dans les matières autres que les traités*, par M. Bedjaoui, *Rapporteur spécial*, Commission du Droit International, A/CN.4/216/rev.1, 18 juin 1969. Specijalni izveštaj po pitanju sukcesije državne imovine, arhiva i dugova zaključuje da je doktrina sukcesije država u vremenu dekolonizacije pružila dokaz za ukidanje stečenih prava razvijenih kapitalističkih država. *Bedjaoui* međutim ne osporava zaštitu privatne svojine, investicija i kapitala unutar doktrine „Novog ekonomskog poretka“.

1990. godine, stekla državljanstvo ili su prebivala ili boravila u drugoj državi u odnosu na državu sukcesorku. Privatna prava po Sporazumu moraju biti priznata, zaštićena i povraćena od strane države sukcesorke na osnovu međunarodnog prava i to, bez pravljenja diskriminacije u odnosu na nacionalnu i državnu pripadnost, prebivalište ili boravište. U slučaju nemogućnosti ostvarenja ovih prava, garantuje se pravo na kompenzaciju shodno građanskom pravu i međunarodnopravnim normama (član 2. st. 1. tačka a). Svaki prelaz prava na pokretnim i nepokretnim stvarima učinjen pod prinudom ili suprotno napred navedenom pravilu o prelazu, nakon 31. decembra 1990. godine, biće pravno ništav.⁶⁵ Za ugovore zaključene od građana ili drugih pravnih lica počev od 31. decembra 1990. godine, važi pretpostavka o kontinuitetu. Ugovori će biti izvršavani na nediskriminatorskoj osnovi, shodno pravilima koja važe za raspad država.

Sukcesorke imaju obavezu da zaštite i intelektualna prava svih fizičkih i pravnih lica države prethodnice, uključujući patente, žigove, autorska i druga slična prava, čija je regulativa obezbeđena međunarodnim konvencijama (član 3). Takođe, države sukcesorke imaju obavezu da preuzmu sve potrebne mere shodno opštim pravnim principima radi sprovođenja i primene Aneksa G (npr. zaključenjem bilateralnih sporazuma i obaveštavanjem sudova i drugih nadležnih organa). U tom smislu, države sukcesorke su slobodne da bilateralno urede sva ključna pitanja iz ove oblasti pošto su odredbe Aneksa „G“, dispozitivne prirode (član 5). Prema članu 6, unutrašnje zakonodavstvo svake sukcesorke u materiji stanarskog prava biće jednako primenjeno na lica koja su bila državljanji SFRJ i koja su imala ova prava, bez

⁶⁵ Imovina pravnih lica čije je sedište na području bivših republika SFRJ (izuzev Makedonije), bila je u prethodnom periodu u jugoslovenskom zakonodavno uključena u proces organizovanja tzv. društvenih preduzeća. Time je imovina preduzeća sa teritorija ostalih država sukcesorki, praktično stavljena pod državni sekvistar. Videti: „Uredba o organizovanju delova preduzeća čije je sedište na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Republike Slovenije“, *Sužbeni glasnik RS*, br. 6/92, 51/92, 75/93, 68/94, 53/95, 13/97, 18/98. Novom Uredbom o zaštiti imovine delova preduzeća čije je sedište na teritoriji bivših republika SFRJ, zabranjeno je otuđenje i opterećenje društvene imovine tih preduzeća bez saglasnosti Vlade Republike Srbije. Videti: *Sužbeni glasnik RS*, br. 31/2001. Proizilazi da je imovina preduzeća iz bivših republika SFRJ po Uredbama sačuvana, iako je promenila statusnu formu. Međutim, to nije slučaj i sa imovinom jugoslovenskih (srpskih) privrednih subjekata, koja je najpre nacionalizovana, pa potom privatizovana (npr. u Hrvatskoj). U slučaju odsustva valjanog kompenzacionog sporazuma (predviđenog u članu 2. Aneksa „G“, Sporazuma o pitanjima sukcesije), restitucija ili obeštećenje može postati predmet institucionalnog rešavanja pred telima koja su po Sporazumu isključivo ovlašćena da rešavaju ovakva pitanja. Rešenja *inter alia*, ne isključuju mogućnost preduzimanja i drugih akcija pred međunarodnim pravosuđem, a shodno prihvaćenim međunarodnopravnim standardima koji vezuju sve države sukcesorke SFR Jugoslavije.

diskriminacije na osnovu polne, rasne, jezičke, verske i političke pripadnosti, potom razlike u boji kože, mišljenju, nacionalnom i socijalnom poreklu i imovinskom statusu.⁶⁶ U cilju realizacije i zaštite prava, svim licima je obezbeđen jednak pristup pravosudnim, upravnim i drugim organima država sukcesorki na bazi reciprociteta (član 7). Ništa iz Aneksa „G“ ne može uticati na garancije date u pogledu odsustva diskriminacije u odnosu na privatnu imovinu i stečena prava, ako diskriminacija postoji u zakonodavstvima država sukcesorki (član 8).

Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ predstavlja pregovarački uspeh svih država sukcesorki. Iz neposredne akcije Ujedinjenih nacija, Evropske zajednice i vodećih finansijskih organizacija koje su državama naslednicama pružile mogućnost sporazumnog rešavanja svih otvorenih pitanja, proistekla su i adekvatna rešenja. Svojom medijatorskom ulogom tokom raspada SFRJ, međunarodna zajednica je, posredstvom Arbitražne komisije dala praktična uputstva za primenu već prihvaćenih pravila o sukcesiji iz korpusa običajnog međunarodnog prava, koja su uglavnom bila kodifikovana u Bečkoj konvenciji o sukcesiji u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine. Na izloženi način prihvaćeno je opšte upućujuće pravilo o identifikaciji državne imovine, arhiva i dugova na osnovu unutrašnjeg prava države prethodnice, pravilo o prelazu državne imovine po osnovu teritorijalnog principa u zemlji, pravilo o proporcionalnom prelazu imovine u inostranstvu, pravilo o podeli arhive po principu geografskog razmeštaja, poreklu i funkcionalnoj vezi, itd. Pošto pravila iz Bečke konvencije nisu dovoljna za rešavanje pitanja sukcesije, u cilju postizanja pravičnih rezultata imovinskopravne deobe, korišćeni su i drugi dopunski kriterijumi. U tom smislu najznačajniji je kriterijum koji se odnosi na alokaciju državnog duga prihvaćen u praksi Svetske banke ili ključ o srazmernoj podeli finansijske imovine usvojen od strane Međunarodnog monetarnog fonda. S obzirom na postignuta rešenja može se zaključiti da je distribucija finansijske

⁶⁶ Stanarsko pravo predstavlja *sui generis* pravo, proizašlo iz jugoslovenskog društveno-svojinskog koncepta. Kako je vezano za ličnost, *per analogiam* vlasništvu privredno-pravnih lica, sukcesijom SFRJ stanarsko pravo treba da ostane zaštićeno poput privatnih prava za koje važi princip nepovredivosti. Ukidanje stanarskog prava unutrašnjem zakonodavnim aktima država sukcesora, ne znači da je došlo do ukidanja imovinskih interesa po međunarodnom pravu. Dugo vremena Hrvatska je odbijala da svoje obaveze iz predmetnog Sporazuma izvrši. Prema podacima Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, oko 50 hiljada stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo, oduzeto je u diskriminatornim pravosudnim postupcima ili van njih. Posle nemogućnosti ostvarivanja prava pred nadležnim državnim organima Hrvatske, nosioci stanarskih prava potražili su zaštitu pred Evropskim sudom za ljudska prava pozivajući se na Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Videti: Vidan-Hadži Vidanović, „Stanarsko pravo u međunarodnom poretku“, *Godišnjak Udruženja za međunarodno pravo Srbije i Crne Gore*, 2004–2005, str. 155–180.

aktive i pasive u direktnoj korelaciji sa sukcesijom ostalih imovinskih prava i obaveza SFRJ, čak i onih, koja su ostala van okvira Sporazuma. Sukcesija državne imovine, arhiva i dugova, ali i ostalih prava vezanih za privatnu imovinu u dobroj meri je uskađena sa kodifikovanim pravilima međunarodnog prava. Na taj zaključak upućuje i Vankuverska rezolucija Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine, koja je poslužila kao korektiv u tumačenju odredbi Sporazuma o pitanjima sukcesije SFRJ.⁶⁷

⁶⁷ Duško Dimitrijević, „Sukcesija SFR Jugoslavije u svetlosti pravila međunarodnog prava“, *Godišnjak Udruženja za međunarodno pravo Srbije i Crne Gore*, 2004, br. 1, str. 116–144.